

Carl Gottlob Hofmann Georg Friedrich Stranz

Dissertatio Inauguralis Theologica De Spiritu Qui Vita Est Propter Iustitiam Ex Rom. VIII. u. 10

Vitembergae: Eichsfeldius, [1747]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn845298305>

Druck Freier Zugang

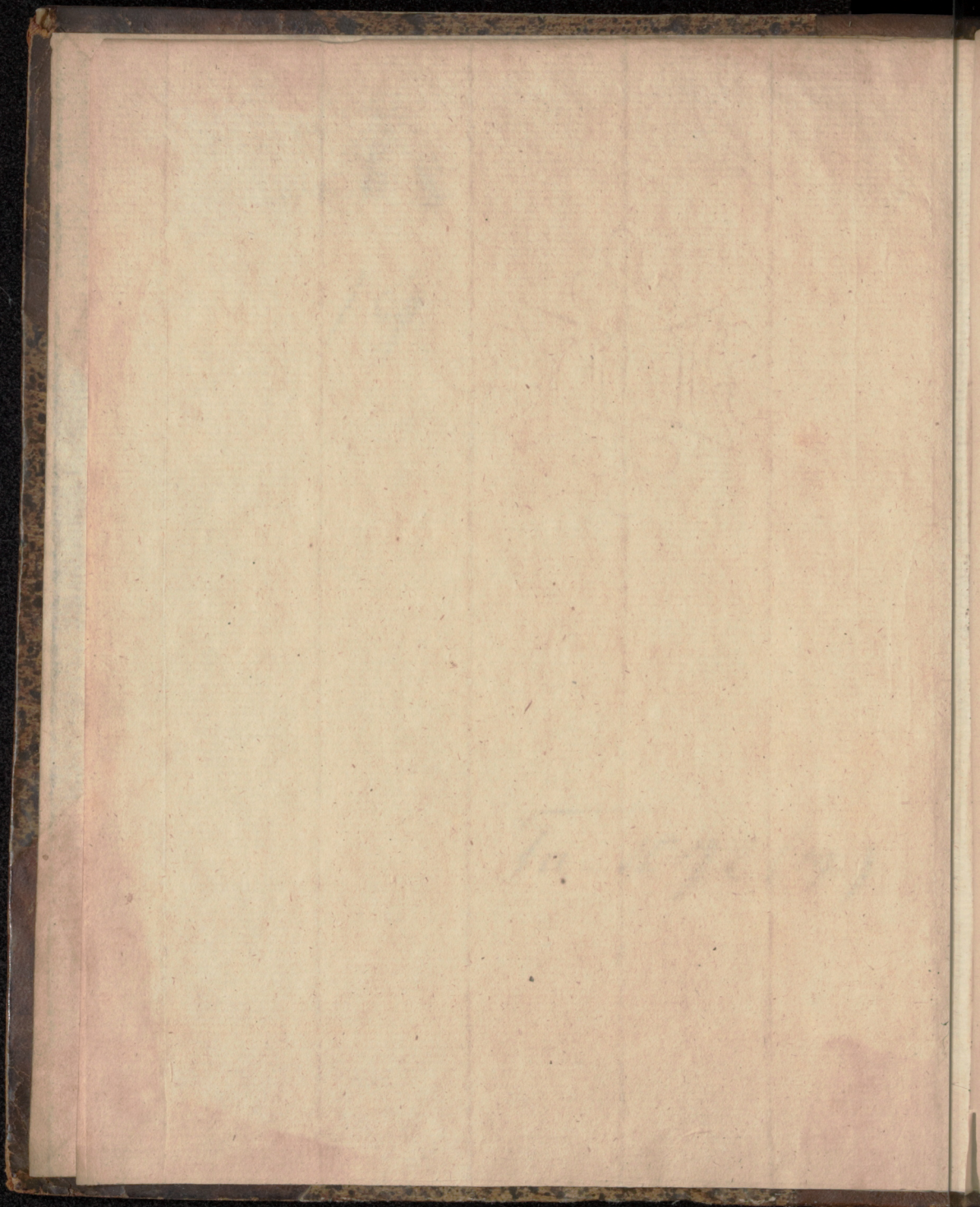

1406 a.B.
48.6.8.

19.

Ja-1092 (19.)

DISSERTATIO INAUGVRALIS THEOLOGICA^{6.}
DE

S P I R I T V
QVI VITA EST PROPTER
IVSTITIAM
EX ROM. VIII. u. 10.

QVAM
SVB PRAESIDIO
D. CAROLI GOTTLOB
HOFMANNI

SS. THEOLOGIAE PROFESSORIS PVBL. ORDIN.
SENAT. ECCLESIAST. ADSESSORIS AEDIS MARIAN.
PASTORIS AC CIRC. SAX. ELECT. SVPERINTEND.
GENENERAL. H. T. THEOLOGICI
ORDINIS DECANI

IN ALMA LEVCOREA
P R O L I C E N T I A

SVMMOS IN THEOLOGIA HONORES OBTINENDI

D. XXIV. MAII MDCC XLVII.

PVBLCIE DEFENDET

DISSERTATIONIS AVCTOR

M. GEORGIVS FRIDER. STRANTZIVS

PASTOR ECCLESIAE SCHNEEBERGENSIS SCHOLAE

INSPECTOR AC EPHORIAE ZWICCAVIENSIS

ADIVNCTVS PRIMARIVS.

VITEMBERGAE

PRELO EPHRAIM GOTTLOB EICHSFELDI

ACADEMIAE A TYPIS.

PROOEMIUM.

Omne quidem uerbum, diuinitus nobis reuelatum, thesaurus est toto terrarum orbe longe praestantior, et homo Dei salutisque suae amans semper illud DAVIDICVM, Ps. CXIX. u. 72. טוב-לי מאלפי זרוב וכסף הורת-פיה non magis in ore, quam animo habet: Duae tamen partes codicis sacri, tanquam pretiosissimae aurea in corona gemmae, cum aliis praefulgent, lucidumque splendorem emittunt, nempe precatio illa sacerdotalis paulo post morituri Iesu, quam discipulus Saluatoris dilectissimus, IOANNES Euangelista, ex ore Iesu hauit, c. XVII. nobis dedit litteris consignatam; Et aurea legati praecipui Iesu Christi, PAULI uidelicet, epistola ad Romanos scripta. De illa omnino communis totius Germaniae praepetoris, PHILIPPI MELANCHTHONIS, iudicium et consilium, *nec digniorem, nec sanctiorem, nec fructuosorem, nec magis patheticam, uocem in coelo ac terra unquam auditam fuisse, quam hanc ipsius filii Dei precationem; item, dulcissimam hanc precationem ediscendam, et saepe magna intentione*

A

ani-

animi cogitandam esse (a), nobis admodum probatur: Quod ad hanc attinet, cum B. Theologo, IACOBO WELLERO, eam *clauem Theologiae et ἐκδοτικὴν, seu armamentarium et Catechesin Christianorum (b)*; nec non cum B. SEBAST. SCHMIDIO *nobilissimam omnium Epistolarum Paulinarum (c)*, quicquid ueritatis hostes nobis ogganniant (*d*), existere, omni iure statuimus. Quare et ego, etsi totam scripturam dies noctesque meditor, multorum tamen excitatus exemplo, has duas Diuini codicis particulas continuae inprimis considerationi destinaui, maxime cum ex qualibet sanctioris mihi Theologicae notitiae compendium queam depromere atque formare. Pergratum itaque accidit mihi, ut in praesentia ex concessione benignissima SUMME REVERENDAE FACULTATIS THEOLOGICAE specimen quaecunque mearum exhibere possem meditationum. Desumptum uidelicet est illud ex Capite VIII. u. 10. elegantissimae PAULI epistolae ad Romanos scriptae, ex quo prae ceteris uerba:

Πνεῦμα δὲ ζωῆς διὰ τὴν δικαιοσύνην, pluribus illustrare constitui, *spiritum, utpote, qui uita est propter iustitiam*, pro uirili descripturus. Id quod hoc fiet ordine, ut primum singula textus uerba breuiter explicem, deinde primariam in iis latentem doctrinam, quantum speciminis

Aca-

(a) Oper. P. III p. 834.

(b) in Praef. Comment. in hanc epist. praemissa.

(c) in Comment. in hanc epist.

(d) conf. B. Io. IAC. RAMBACHIVS in *Introduct. Comment. in hanc epist.* praemissa §. 12. p. 18. seq. qui non solum Cerinthianos Veteris ecclesiae haereticos, ut infensissimos huius epistolae hostes, allegat, sed etiam ex Io. WOLFFII *Lecton. Memorab.* cuiusdam episcopi Romanensium haec profert uerba: *Scitisne, quid ego cum epistolis Pauli agerem, si solus eas haberem? Resp. sub rosa dictum sit, in ignem eas conicerem. Reliqua taceo. Sed ratio huius contentus in promptu est: Nempe PAVLVS admodum falsis eorum doctrinis, maxime errori de operum merito, contradicit: Hinc illae lacrymae!*

Academici cancelli, atque angustum temporis spatium permittunt, erum, atque concise confirmem. Faxit Deus, ut hic labor in Summi Numinis gloriam, coelestisque ueritatis confirmationem sic eueniat, ut uel exiguum exinde commodum ad sanctioris coetus, Christo in his terris collecti, instructionem, redundet. *Sanctifica nos Deus in ueritate tua, uerbum tuum est ueritas!*

SECTIO I. EXEGETICA.

CONSPECTVS:

- §. 1. *Συνάφεια* textus ostenditur.
 §. 2. Sensus eius in antecessum praemittitur.
 §. 3. 4. 5. Quid sit *σῶμα νεκρὸν*, eruitur.
 §. 6. Argumenta sententiae uerae proferruntur.
 §. 7. Oppositio ex u. 9. remouetur, et quid sit *ζωοποίησις ἐν τῷ σῶματι* explicatur.
 §. 8. et 9. Quid *πνεῦμα* in textu denotet.
 §. 10. Sententia uera ex aliis locis, ut Iudae u. 19. Hebr. IV. 12. Luc. I. 46. seq. Hebr. XII. 23. I. Thess. V. 23. et formulis ecclesiasticis: ἐπὶ τῷ ὁμίῳ et καὶ τῷ πνεύματι σα, corroboratur.
 §. 11. Alia lectio *ἐν* pro *ἐκ*, repudiatur.
 §. 12. Qualis uita per *ζῶν* intelligatur, expenditur.
 §. 13. Ii, qui *πνεῦμα* habeant, ex uerbis: *ἐν χριστῷ ἐν ὁμίῳ* demonstrantur, simulque haec loquendi forma explicatur.
 §. 14. Voces *δικαίωσις*, *δικαιοσύνη*, *δικαίωσις*, *δικαιοσύνη* et *δικαιοσύνη* exponuntur.
 §. 15. Quo sensu hoc loco *δικαιοσύνη* sit amplexenda, ante oculos ponitur.
 §. 16. Paraphrasis textus subiungitur.

§. I.

Ante omnia contextus *συνάφεια* paucis est ostendenda. PAULVS, qui, pertractata pluribus *iustificacionis* natura, *ostensisque eius fructibus*, ab initio Capituli VI. *iustificacionum sanctificationem* illustrare atque inculcare coeperat, tandem c. VII. a u. 14. seq. usque ad finem c. VIII. huius *sanctificationis impedimenta* remouet, quae partim interna, partim externa, existere, ostendit. Quod ad interna attinet, huc carnis, seu *naturae hominis per lapsum Adami deprauatae*

uatae, repugnantiam omnino refert: quam a C. VII. u. 14. usque ad finem h. c. admodum exaggerat atque deplorat. Sed ab initio c. VIII. regenitis Dei filiis, qui malo illo anguntur atque contristantur, *remedia atque solatia*, aduersus hos carnis insultus, suppeditat, usque ad u. 17. h. c. a quo usque ad finem impedimentum ab *externa* desumptum *afflictione* qua, iustificati sanctificatique, premuntur Dei filii, concinne, modoque solatii plenissimo, remouet atque reiicit. Igitur u. 1. huius c. VIII. praecipuum, idque efficacissimum aduersus tristitiam atque dubitationem, a carne repugnante ortam, solatium iustificatis sanctisque Dei filiis in animum reuocat, quod a privilegio iustificatorum, quod ipsis perfectissimum Seruatoris meritum peperit, est desumptum. Nempe adfirmat, etsi fideles, perpetuo aduersus carnis repugnantiam certamine detineantur occupati urgeanturque, summo propterea contristati opere, tamen *ἐδὲν κατὰ τὴν ψυχὴν*, nil quod ipsos actu condemnare possit, seu nullam condemnationem superesse, quippe qui in uera in Christum Iesum fide sint atque maneant. Quam sententiam, omnis solatii plenissimam, deinde a u. 2. usque ad u. 11. sic confirmat, ut partim *in sua persona* u. 2-4. partim *in persona omnium fidelium* a u. 5-11. luculenter commonstret, sententiam hanc esse uerissimam, nil condemnationis superesse aut remanere iis, qui uera in Christum fide exornati, per hanc fidem iustificationem obtinuerint, etsi exitiosum et lethale per se in copore suo alant malum, et, quam diu corpore induti in hoc uiuant mundo, illud secum circumferant. Ergo textus, quem mihi illustrandum sumsi, nempe u. 10. huius c. VIII. est pars confirmationis, qua scriptor Θεόπνευστος illud fidelium privilegium, ipsos ab omni condemnationis modo certissime, carnis repugnantia incassum contranitante, esse exemptos atque immunes, solidi-

diffime corroborat; Id quod rite obseruatum, haud parum ad luculentam sensus explanationem contribuet.

§. II.

Nempe Apostolus hoc uersu 10. ostendit, fidelibus, etsi naturalem secum corruptionem habeant, quae continuo reuiuifcat, ac nouas quasi sumat uires, uehementer Spiritus S. in anima hominis iustificati operationibus resistens, quaeque spiritualiter considerata, reuera sit mors ipsis adhaerens et immanens, quamdiu in hoc uersentur corpore, nihil tamen condemnationis inesse, quam diu in Christo Iesu sint, atque Christi Spiritus per fidem in ipsis habitet, quia spiritus, seu noua indoles, in regeneratione per Spiritum S. ipsis donata, omnino uiuat, quin adeo ipsa sit uita propter iustitiam Christi, per fidem apprehensam, ipsisque applicatam ac imputatam. Sic uidelicet colligit Apostolus: *Quicumque, per Christi meritum iustificati, spiritu uiuunt, adeo ut hic spiritus ipsa sit uita, in iis nihil est condemnabile, quia in Christo Iesu sunt, etsi carnis repugnantiam perpetuo sentiant, et hanc mortem, omnem per uitam, secum circumferant.* Atqui sic omnes uere fideles sunt comparati. Ergo nil condemnationis, seu, quod ipsos possit condemnare, in iis est reperiendum. Omnia haec multo erunt luculentiora, si singula textus uerba seorsim et distincte perlustrabimus.

§. III.

Particula aduersatiua δὲ in nostro u. 10. hemistichio directam infert oppositionem, nosque ad prius hemistichium, per μὲν concessiuum cum illo cohaerens, remittit. Proinde cum haec de oppositione testetur manifesta (e),

A 3

atque

(e) Particulae μὲν et δὲ non quidem semper opposita connectunt, sed quam saepissime disparata: Ac uero, quia in antecedentibus huius Cap.

atque opposita iuxta se inuicem posita, magis pateſcant, prius comma huius uerſus in antecellum ut explicemus, neceſſe eſt. Sed diſcrepant admodum interpretes in ſenſu huius hemiſtichii explicando, idque ideo inter *δυσνόητα* PAVLI, de quibus PETRVS 2. Ep. III. 16. loquitur, referendum eſſe, nonnullis eſt uifum. Multi itaque per *σῶμα νεκρὸν Corpus hoc mortale* intelligunt, quod, propter peccatum, omnino morti temporali eiufque praeſcurſoribus, uariis infirmitatibus, morbis, aliisque adſtitionibus, eſt obnoxium. Putant uidelicet, Apoſtolum hic obiectioni occurrere, quam formare ſibi poſſent fideles, non adeo illud *ἐδὲν κατάκριμα* ad ſe pertinere, quia morti omnino naturali, eiufque praeſunciis, ſint expoſiti. Quam ſententiam, ut alios praetermittam, LOMBARDVS, RVPERTVS (f), GVIL. ESTIVS (g), IO. CALVINVS (h), VATABLVS, DRVSIVS (i), WILHELM. MOMMA (k), CAMPEG. VITRINGA (l), et ex noſtratibus inprimis B. ABRAHAM CALOVIUS (m), IOACH. LANGIVS (n) plureſque alii, ex ueteribus pariter ac recentioribus Scripturae interpretibus, amplectuntur. Quamuis autem iſtam explicationem non penitus et absolute excludam, cum omnino τὰ ὁψώνια τῆς ἀμαρτίας θάνατος, mors etiam naturalis ſit ex Rom. VI. 23. quae εἰς πάντας ἀνθρώπους διῆλθεν, ἐφ' ᾧ πάν-

aliquoties directa per eas oppositio eſt facta, et membra huius uerſiculi eandem quoque diſerte ſecundum ſingula uerba inferunt, ipſam in ſubiectis propoſitionum eſſe ſtatuendam, arbitror.

(f) excitante eos B. IAC. WELLERO ad h. l.

(g) in *Comment.* ad h. l. p. 83. f.

(h) in *Comment.* p. 54.

(i) in *Critic. Angl.* T. IV. p. 2654. et 2659.

(k) in *Meditat. Poſthum.* in *Epist. ad Rom. et Galat.* p. 491.

(l) in *Obſeru. Sacr.* l. II. c. VIII. §. 5. p. 371.

(m) in *Bibl. Illuſtr.* ad h. l.

(n) in *Apoſtoliſchen Licht und Recht* ad h. l.

πάντες ἡμᾶτον Rom. V. 12. et nos, quam diu uiuimus, radicem mortalitatis, quae non prius, quam in corporis corruptione extirpatur, circumferamus: Attamen non ita coarctandum esse textum, ut ad mortem tantum naturalem referatur, autumo, quia 1) contextus, in quo Apostolus contra impedimentum carnis disputat; 2) propria significatio τῆ νεκρῆ hoc loco, quo Apostolus de corpore uiuo loquitur (o); 3) oppositio τῆ πνεύματος, quod hoc loco non animam, in statu naturali consideratam, sed spiritum in regeneratione nactum, denotat; et 4) consolandi modus, quem querelae ob τὸ σῶμα τῆ θανάτου c. VII. 24. de quo in sequentibus plura opponit, omnino repugnare uidentur.

§. IV.

Nec, simpliciter amplectendam esse illorum sententiam, puto, qui hoc loco τὸ σῶμα pro synonymo τῆ σαρκὸς accipiunt. Contendunt uidelicet isti, hanc esse Apostoli mentem, *carnem seu uitiositatem naturae quidem esse mortificatam, seu maiori ex parte extinctam, quod ad peccatum attineat, si Christus in nobis habitet: At Spiritum tamen, seu nouum et interiorem hominem, uiuere ratione iustitiae.* Ita σῶμα ἀμαρτίας uarii ex Graecis priscae ecclesiae Patribus, THEODORETVS, THEOPHYLACTVS, OECUMENIVS, aliique, sunt interpretati (p); Quam sententiam Reformati absque dubio sectati sunt, qui in uersione Bibliorum Germanica hunc locum sic transtulerunt: *Der Leib ist zwar todt, die Sünde belingend.* Luculentius ex iis se in hunc modum expli-

(o) Profert quidem RAPHELIUS in Annot. Philolog. in N. T. ex Polybio et Arriano p. 435. locum ARRIANI in Epictet. in quo νεκρὸν loco θανάτου usurpatur: At, a propria ad rariorem uocum significationem, non esse confugiendum, puto, nisi urgeat necessitas.

(p) allegat eos SVICERVS, in Thesaur. Eccles. sub uoce σῶμα.

explicuerunt IO. PISCATOR (q), CLARIVS et ZEGERVS (r): et in eorum sententiam quoque discessit CL. GROTIUS, quem B. CALOVIUS refutauit. Id quidem uerum est, Apostolum, tum alias, tum saepius in hoc capite, uoces πνεῦμα et σαρκί sibi inuicem opponere, et per illam nouum, per hanc ueterem hominem, in renatis intelligere. Sed, 1) quia alias semper uoce σαρκί est usus, hoc autem loco σῶμα usurpat; 2) praepositio διὰ ad sensum minus obuium detorquetur (s), alia ut taceam: Non adeo hanc sequendam esse sententiam, autumo.

§. V.

Mea igitur sententia, per τὸ σῶμα Corpus hominis intelligitur naturale, et proprie sic dictum, non tamen sensu exclusiuo, sed quam maxime connotatiuo, ut ita omnino animam simul indicet, utpote quae est πρῶτον δεξιζόν peccati. Istud corpus, in laxiori sensu sic acceptum, est mortuum, quia mortem secum circumfert, quamdiu homo uita fruitur naturali, etiamsi uere regenitus et sanctus sit Dei filius. Nam σαρκί, caro seu uitiōsitas naturalis, in hoc corpore habitat, ita tamen, ut, ratione uere regenitorum, qui per fidem sunt iustificati, et in quibus Spiritus Christi habitat, uita spiritualis imperium teneat, mortique praeualeat ac imperet, cum e contrario in irregenitorum corpore mors illa spiritualis omne teneat imperium, luxque uitae spiritualis sit extincta. Illi hanc mortem, uiribus a Spiritu S. in regeneratione donatis, ac membra eius, mortificant, PAULI monitis obtemperantes ad Coloss. III. 5.

νεκρώ-

(q) in Comment. in N. T. ad h. l.

(r) in Crit. Angl. T. IV. p. 2655. et 2657.

(s) Minus receptus est usus particulae διὰ, ex quo secundum seu formam denotat, quanquam RAPHELIUS l. c. eum ex POLYBIO uelit confirmare. Inde eam hoc loco ad hunc usum detorquere, minus commodum uidetur.

νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν, τὰ ἐπὶ τῆς γῆς : Isti autem, nempe ir-
 regeniti, κατὰ σάρκα ζῶντες, nec τὰς πράξεις τῆ σώματος θανα-
 τῶσι, ex Rom. VIII. 13. Haec uero mors in hoc habitans
 corpore omnia afflictionum atque calamitatum genera,
 quae piis omnino in hoc mundo sunt perferenda, adfert
 atque conciliat, et tandem ipsam corpori mortem attrahit
 naturalem, siquidem illa morte fidelium quoque corpora
 non exonerantur, quamdiu in hoc mundo uiuunt, utpote
 quae demum cum corporis ac membrorum eius corruptio-
 ne ab iis aufertur. In hunc modum τὸ σῶμα fidelium, in
 quibus Christus est, quod est νεκρὸν, explicuerunt non solum
 HENRICVS MORVS, et alii (r), sed etiam B. PHIL. IAC.
 SPENERVS hunc hemistichii prioris sensum ita expref-
 sit (u) : Also ist zu begreifen der Leib mit samt der Seele und
 allen ibren Kräfften und Würckungen, die natürlich sind,
 und so ferne sie in der Verderbniß stehen, daß der sündliche
 Leib sie durchdrungen hat, Rom. VI. 6. Et paulo post τὸ νε-
 κρὸν sic exponit : Wir verstehen durch dieses todt seyn zum
 vördersten zwar auch den geistlichen Todt, nachdem wir alle
 von Natur todt sind in Ubertretung und Sünde, Eph. II, 1. Co-
 loss. II, 13. entfrembdet von dem Leben, das aus Gott ist,
 Eph. IV, 18. Denn obwohl wahrhafftig in der Wiedergeburt
 ein Leben mitgetheilet wird, so bleibt doch in der Natur des
 Menschen einiger Todt. Vide reliqua, in quibus ab hac
 morte omnes et corporis et animae calamitates, quin adeo
 mortem ipsam naturalem deriuat. Inprimis autem lucu-
 lentissime in hanc sententiam se explicuit, Summus Theo-
 logorum, Magnificus D. V. E. LOESCHERVS, his usus uer-
 bis (x) : Hier ist zu mercken, daß Paulus hier nicht, wie
 B
 er

(r) quos excitauit B. Io. CHRISTOPH. WOLFIUS in Cur. Philol. ad h. l.

(u) in concione quadam funebri in h. l. habita, P. VIII. Conc. X. p. 283. seq.

(x) in Decimis Euangel. P. I. Dec. II. N. 8. p. 164. f.

er sonst oft thut, das Fleisch dem Geist entgegen setzet, sondern dem Leib: Σῶμα der Leib ist todt: Da er sonder Zweifel verstehet einen beseelten Leib, dergleichen er damals, und alle Wiedergeborenen in diesem Leben hatten. Dieser beseelte Leib ist geistlich todt, und bleibt an ihm, so lange er ein natürlicher Leib ist, und nicht in der Auferstehung verherrlicht wird, etwas vom Todt der Sünden, auch bey denen, in welchen der Geist das Leben selbst ist, oder in unvergleichlicher Lebens-Kraft stehet, etc. Hanc itaque prioribus praeferendam esse sententiam, rebus rite perpensis, omnino arbitramur.

§. VI.

Nam 1) sic propria τῷ σώματος obtinet significatio, a qua non est discedendum, nisi urgeat necessitas: 2) non infrequens est Scripturae S. totum hominem, indolem eius et essentiam per τὸ σῶμα describere, ut corpus hoc modo animatum intelligatur. Ita Paulus Rom. XII. 1. παρακαλῶ παραστήσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσιὰν ζῶσαν, ubi Apostolus non requirit tantum, ut corpora in sacrificium uiuum tradantur, sed animas quam maxime includit, conf. Eph. V. 28. Rom. V. 6. Coloss. II. 11. etc. (γ). Tota propositio: τὸ σῶμα νεκρὸν δι' αἰματίαν optime fuit sic explicata: *Corpus uestrum animatum, est mortuum, seu mortem perpetuo secum circumfert ob peccatum in eodem habitans*; Et 2) sic hoc uersu optime se erigit Apostolus, cum c. VII. 24. mentis tristitiam

(γ) τὸ σῶμα totum hominem, imprimis, quando de seruis sermo est, quam saepissime apud Graecos scriptores denotare constat. Quam in rem plurima allegat exempla SVICERVS in *Thef. Eccles.* sub uoce σῶμα. Cum itaque corpus imprimis cum membris suis in peccati exercitio carni inseruiat, exinde illustratio qualiscunque in hanc rem desumi potest, ut adfirmemus, Paulum propterea σῶμα νεκρὸν uocasse, quoniam ut mancipium carni, & uitiositati naturae sit subditum.

tiam propter *σῶμα τὸ θανάτου*, quo liberari cupiebat, testatus esset. Nam ad hunc locum Apostolum, quando τὸ σῶμα uocat νεκρὸν, in textu nostro respicere, omnino adfirmo. Τὸ σῶμα τὸ θανάτου quidem *per corpus mortale*, quasi Apostolus, cum uitiositate sit imbutum, eo beata morte excedere cupiat, uti τὸ ἀναλῦσαι Phil. I. 23. sibi praestare fere, adfirmat, nonnulli Ecclesiae ueteris Patres, ut THEODORETVS et THEOPHYLACTVS (z) simpliciter explicant, quibus non paruus numerus ex recentioribus Scripturae interpretibus assentitur (a), quod in praesentia excitare superfedemus: Attamen eum hoc loco a corpore animato, quatenus *morti*, seu *naturae deprauationi* est obnoxium, et hanc mortem per totum uitae curriculum sustinere cogitur, liberari cupere, suadent antecedentia. Cum uero hac in uita id fieri nequeat, se et omnes pios erigit hoc solatio, quod etsi τὸ σῶμα sit σῶμα θανάτου, i. νεκρὸν, tamen spiritus propter iustitiam existat uita. Et eundem quoque sensum existere uocis σώματος in dicto illo Rom. VI. 6. arbitror, ubi adfirmat Apostolus, ueterem fidelium hominem una cum Christo cruci esse adfixum, ut abolitum sit τὸ σῶμα τῆς ἀμαρτίας, *corpus peccati*. Corpus fidelium animatum, est quidem corpus peccati, dum in hac ambulant uita: Sed aboletur tamen hoc peccati corpus in iis, qui in Christo Iesu sunt, dum uetus homo cruci adfigitur, non quasi uitiositatem plane exuat, sed dum haec a Spiritu uincitur, reprimitur atque domatur. Firma itaque nobis perstat sententia, sensum dicti nostri eum esse genuinum, quem supra dedimus.

B 2

§. VII.

(z) Quos allegat SVICERVS in *Thef. Eccles.* sub uoce σῶμα p. 1212.

(a) His quoque SVICERVS l. c. ipse accedere uidetur, qui CLEMENTEM ALEXANDRINVM minus accurate locutionem esse contendit, quia *Stromat.* Libr. III. p. 433. potius hoc corpus de uitiositate naturae interpretatus fuerit.

§. VII.

Videtur quidem uersus subsequens II. ab eorum partibus stare, qui τὸ σῶμα νεκρὸν de morte temporali exponunt, quia Apostolus iis, in quibus Spiritus Dei inhabitat, τὴν ζωοποίησιν τῶν θνητῶν σωμάτων promittit; Ex quo posset colligi, Apostolum ad euellendum hoc dubium atque destruendam hanc obiectionem, quasi τὸ ἔδεν κατὰ κρῖμα non omnino in fidelibus rationem posset inuenire, quia corpus mortale sit, morique cogatur, adhuc aliud addere momentum, et praeter uitae spiritualis actiuitatem, iis etiam futuram corporum resurrectionem in animum reuocare, ut sic fortius habeant praesidium contra mentis tristitiam ex mortalitate corporis enatam. Sed non uacat quidem curatius in genuinum huius uersiculi sensum inquirere. Attamen pauca non possum non monere. Detur, Apostolum hoc loco de resurrectione corporum nostrorum ex morte loqui: Attamen noua illatio: Ἐν τῷ πνεύματι ἐνοικεῖ ἐν ὑμῖν, Paulum ad aliud solatii genus progredi testatur. Nempe uult eos, qui ob σῶμα, quod est νεκρὸν, dum uiuunt, et quod tandem destructioni ob uitiositatem naturae inhaerentem erit obnoxium, sunt solliciti, solido resurrectionis corporum solatio erigere, quae corpora tum radice peccati penitus liberata et non mortalia, sed incorruptibilia ex sepulcris sint proditura. Et sic uersus noster 10. sensu supra a nobis demonstrato potest optime intelligi, etsi hoc u. II. Apostolus ad corporum uiuificationem tanquam solatium aduersus corporum destructionem ob naturae uitiositatem omnibus quoque fidelibus imminentem et certo futuram progrediatur.

§. VIII.

Sic itaque ad illud, quod mihi inprimis sumsi explicandum, progredior hemistichium, ubi uox πνεῦμα, quae sub-

creatione donata. Quare anima, quam Deus mediante ad-
 flatu homini inspirauit, uocatur נְשִׁמָּה הַיִּים ex Genes.
 II. 7. ad quem locum rectissime commentatur Magnificus
 ZEIBICHIVS (d), fautor noster, omni pietatis cultu co-
 lendus, ita: *Den Geist derer Leben. In dieser Seele war das
 edelste, nehmlich das vernünftige Leben. Sie war ein Geist
 mit vielen Lebens-Kräften; ein Geist, der zeitlich und ewig
 leben, ja von dem in Zukunft viele andere lebende Seelen her-
 stammen sollten.* Praeterea impiorum animae, quae Christi
 iustitiam respuunt, in aeternum uiuent, etsi a uita beata et
 aeterna, καὶ ἐξοχὴν sic dicta, exclusae. Nec secunda o-
 pinio, salua de mortalitate corporum sententia, ab Aposto-
 lo hoc loco intellecta, quam statuunt, obtineri potest,
 quia oppositio per eam tollitur, quam tamen Apostolus
 per particulas μὲν et δὲ innuit, et de qua singula totius uer-
 sus uerba si recte considerantur, ac inter se conferuntur,
 testimonium sufficiens, perhibent. Nam corpori mortali
 non opponitur nouus homo in regeneratione donatus,
 sed ueteri homini, seu corruptioni hominum per lapsum
 attractae, uti Apostolus Paulus inprimis in epistolis suis
 hanc rite obseruauit oppositionem. Et hac ex causa et-
 iam tertiam de Spiritu S. opinionem amplecti non possu-
 mus. Quamuis igitur has opiniones de nouo homine et
 Spiritu S. non simpliciter excludamus, ut sequentia doce-
 bunt: Attamen, oppositione rite obseruata, aliud omnino
 propositionis subiectum erit statuendum. Illi interpretum,
 qui τὸ πνεῦμα pro synonymo uocis σαρκὶ accipiunt, πνεῦμα pa-
 riter de spiritu in regeneratione accepto, seu de nouitate na-
 turae, ut PISCATOR (e) se explicat, intelligere cogun-
 tur.

(d) in Bibliis Exegetic. ad h. l.

(e) Verba eius sic se habent: τὸ πνεῦμα, id est, nouitas illa naturae unde
 existit studium pietatis: Cuius nouitatis auctor et effector est Spiritus S.
 Metonymia efficientis.

tur. Sed si illud uerum est, τὸ σῶμα alio paululum sensu, quam σαῶξ explicandum esse, quod supra euicimus, omnino oppositio ab Apostolo facta, tolleretur, si in hac perstaremus sententia.

§. IX.

Quemadmodum igitur ad meam quod attinet opinio-
nem, per τὸ σῶμα Corpus animatum, seu cum anima
unitum, idque in naturali eoque corrupto consideratum
statu, intellexi, ita ui oppositionis hoc loco omnino per
τὸ πνεῦμα animam hominis uere regeniti atque renouati in-
tellego, eamque non solum, aut a corpore distinctam, sed
cum eo arcte coniunctam; seu animam hominis talis, in
quo Christus est et Spiritus S. habitat, ita tamen, ut etiam
corpus simul innuatur, utpote quod a Spiritu S. inhabi-
tante non minus occupatum ac inhabitatum, pariter sancti-
ficatur. Vno uerbo: Vox πνεῦμα, seu anima, sumitur in
sensu non exclusiuo, sed connotatiuo. Indicat primario
animam; connotat simul corpus, idque secundario. Nam
etsi anima hominis regeniti est πρῶτον δεκτικὸν gratiosae hu-
ius inhabitationis: Attamen corpus etiam secundario, par-
ticeps eius redditur, seu δεύτερον est huius gratiae δεκτικόν.
Quare PAULVS I Cor. III. 16. ad Christum conuersos re-
genitosque ex Corinthiorum coetu, unaque omnes, quos-
cunque fideles non solum generatim, secundum utramque
partem hominis essentialem, animam corpusque, conside-
ratos, ita alloquitur: Οὐκ εἰδότε, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἔστε, καὶ τὸ πνεῦ-
μα τῷ Θεῷ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. Quod 2 Cor. VI. 16. repetit: Τμεῖς
ναὸς Θεοῦ ἔστε ζῶντος; sed etiam diserte Corinthios I Cor. VI.
19. a scortatione dehortans, corpus eorum templum uocat
Spiritus S. his uerbis: Τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τῷ ἐν ὑμῖν ἁγίῳ
πνεύ-

πνεύματος. Hinc pulcherrime in hanc rem PAVLINVS Epistol. XII. cecinit:

*Corpore, mente, fide, castissimus incola Christi
Condidit ista Deo tecta Seuerus ouans:
Totus ut ipse Dei templum uiget hospite Christo,
Gaudentemque humili corde gerit Dominum.*

In tali itaque coniunctione uere credentium anima hoc loco per τὸ πνεῦμα indicatur, haecque ζωὴ uocatur, ut paulo post uidebimus, non autem in naturali considerata statu, (sic enim σῶμα θανάτου est) sed quatenus est regenerita atque in unione cum Christo uersatur. Sic B. SPENERVS (f) recte scribit: Der Geist mag nun zůrderst heissen die Seele, die ohne das dem Leib eigentlich entgegen steht, und in der das Werck der Heiligung meistens vollbracht wird, aber wir können den Leib auch nicht bloß darvon ausschließen, sondern derselbe hat eben sowohl seinen Theil an dem Leben, das hier den Gläubigen beygelegt wird, und wird sich solches dermahleinst zeigen. Nec adeo noua est haec sententia, sed ueteribus ecclesiae patribus iam comprobata, siquidem THEODORETVS (g) τὸ πνεῦμα hoc loco luculenter sic exponit, intelligi, adfirmans τὴν ψυχὴν ὡς πνευματικὴν ἤδη γεγεννημένην, animam iam spiritualem factam.

§. X.

Ignotus quidem, uti iam monui, fuit significatus uocis πνεύματος, ex quo animam regeneratam renouatamque per Spiritum S. denotat, in scriptoribus profanis: siquidem his nil de hominis regeneratione per Spiritum S. in anima hominis operantem innouit: At non infrequens est in scriptis ab Euangelistis et Apostolis θεοπνεύως consignatis. Sic enim

(f) loco supra citato p. 286. seq.

(g) teste SVICERO sub uoce πνεῦμα p. 779.

enim in epistola Iudae u. 19. uocantur ἐμπαῖκτοι ψυχικοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες. Quo loco ψυχὴ et πνεῦμα coniunguntur, et denotat ψυχὴ statum animae naturalem, ex quo intellectus in rebus diuinis est obtenebratus, et uoluntas secundum carnis deprauatae concupiscentias agit, uti I. Cor. II. 14. πνεῦμα uero est eadem haec anima, sed regenerata et sanctificata, cuius intellectus est illuminatus, et uoluntas, domitis et subiugatis carnis concupiscentiis, ea agit, quae sunt Spiritus Dei, qui regenitos ad sanctas compellit actiones. Igitur ψυχικοί sunt impetus naturales sectantes, excaecati ratione intellectus, et carnis corruptelis inferuientes, quod inde uenit, quia πνεῦμα ἐκ ἔχασιν, animam non habent, a Spiritu S. regeneratam ac renouatam. Recte ad h. I. CAMPEGIVS VITRINGA (b): *Ψυχικοί, obsequentes adfectibus, siue iis motibus, qui nascuntur ex concupiscentia carnis, neque ullam in se sentientes operationem Spiritus S. quod est, πνεῦμα μὴ ἔχον.* Pariter coniunguntur uoces ψυχὴ et πνεῦμα Hebr. IV. 12. ubi per ψυχὴν anima hominis in statu naturali constituti, et non regeniti, qui naturales tantum uires habet, et deprauatum harum impetum sectatur, describit; per πνεῦμα uero eandem hanc animam hominis, at uero regeniti, qui secundum nouum hominem, seu uires in regeneratione impetratas agit, ductumque Spiritus regenerantis, ac ipsum inhabitantis, sequitur (i). Non obtinet quidem ubique haec obseruatio, ψυχὴν de anima irrogenita, et τὸ πνεῦμα de anima per Spiritum S. regeniti hominis, usurpari, utpote quando Maria in cantico suo Luc. I. 46. sq. primum ψυχῆς, deinde πνεύματος uocibus utitur:

C

Inte-

(b) de uitiis Affectibus, Obseru. Sacr. L. III. c. XI. p. 652. et conf. Diss. B. MART. CHLADENII ad h. I. de inspiratis siue Spiritu W. 1715. habitam.

(i) Confer. plures in h. I. Dissertationes, MEISNERI, CALOVII, MEISII, SCHVMACHERI, aliorumque.

Interim tamen vox πνεῦμα etiam hoc loco de anima regenerata adhibetur, et Maria utramque animae denominationem ad intimum animae desiderium in laudes Dei effusum, pluribus exprimendum coniungit, et coaceruat. Porro huc quoque pertinet locus Hebr. XII. 23. ubi nominantur πνεύματα δικαίων τετελειωμένων. Non equidem, hunc locum quam maxime esse controuersum, ignoro: Sed siue per *iustos perfectos*, seu *consummatus* intelligas, beatis in coelo iam adscriptos, quae sententia fuit quondam CL. THEOD. HASAEI (k); siue huc referas homines uere regenitos, qui a Spiritu S. aguntur in his adhuc terris uiuentes, quae opinio est CL. SCHOETTGENII (l), aliorumque, siue iustos perfectos interpreteris de primitiis sub initium N. T. conuersorum ex Iudaeis et gentibus, quae explicatio Magnific. MOSHEIMIVM habet auctorem (m): Semper tamen istud (nam illam litem componere non est nostrum) certum permanebit, τὸ πνεῦμα hoc loco de anima hominis uere regeniti et per Spiritum Dei sanctificati esse intelligendum. Ex multis tandem locis, quae huc referri possent, unum insuper excitare placet, nempe illum uexatum, atque a nonnullis ad falsam de tribus hominis partibus sententiam detorsum locum I Thess. V. 23. (n), in quo Apostolus coniungit τὸ πνεῦμα, τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, dum per πνεῦμα non tertiam hominis partem, sed animam eius, quatenus est regenerata, renouata et sanctificata, per ψυχὴν uero animam eandem, quatenus rationalis et in statu natura-

li

(k) in *Biblioth. Bremens.* Class. I. p. 112. seq.

(l) in *Horis Hebr.* ad h. l. p. 993. seq.

(m) in *disquis. de Ecclesia primogenitorum in coelo adscriptorum*, Helmst. habit.

(n) conf. in hoc dictum multorum *Dissertationes*, ut B. BARTHII, Argentoratensis Theologi, B. KLAVSINGII, B. IO. FRIDER. MAYERII, aliorumque.

li existit, indicat, et optat, ut Theſſalonicenſium animae, quatenus per Spiritum S. regeneratae in ſaluo maneant aut integrae, ſeu in pleno regenerationis ſtatu, unde et fieret, ut vires naturales animae et corporis irreprehenſibiles cuſtodirentur. Quemadmodum igitur locis hic allegatis, ſic etiam in textu noſtro τὸ πνεῦμα uſurpatur de anima per Spiritum Chriſti regenita atque ſanctificata; Id quod ex noſtro loco eo magis eluceſcit, cum τὸ πνεῦμα corpori in naturali conſiderato ſtatu, et quod νεκρὸν eſt, mortique ſpirituali obnoxium, opponatur. Sed idem quoque ex Liturgica illa ueteris eccleſiae formula, ex Gal. VI. 18 deſumta, patet, quando uidelicet ſacerdos ad cultum Dei collecto populi coetui acclamabat: Εὐχὴν αὐτὴ χάρις ὑμῖν, populus autem reſpondebat: καὶ τῷ πνεύματι σβ. (o) Nam in ea per τὸ πνεῦμα anima regenerata et inſuper donis adminiſtrantibus exornata, uenit intelligenda.

§. XI.

Nunc ad propoſitionis praedicatum eſt progrediendum, et uidendum, quid de ſpiritu, quem explicuimus, praedicet Apoſtolus. Addit: ζῶν διὰ δικαιοσύνην, uita propter iuſtitiam. Paucis hic monendum, uerbum ſubſtantiuum ἐστὶ omiſſum eſſe, qua ellipſi, teſte LAMB. BOSIO (p), nil in Graeca lingua frequentius. Id quod uerſus noſter teſtatur, in quo, utut breuiori, ter haec ellipſis eleganter adhibita deprehenditur, attamen ita, ut facile ex fine u. 9. hoc ἐστὶ poſſit ſuppleri: Et forſan toties Apoſtolus ad euitandam κακῶνων τὸ ἐστὶ repetere noluit. Sed his, quae leuiora ſunt, immorari nolumus: Potius alacri et inoffenſo pede ad uocem ζῶν explicandam progredimur. Sed non omnes hanc

C 2

uocem

(o) conf. SVICERVS in Theſ. T. II. p. 779.

(p) de Ellipſibus Graecis p. 267. ſeq. edit. Schoettgen.

uocem exhibent codices ex antiquis temporibus ad nos transmissi. Sunt, qui pro ζωή, legant ζῆ, uiuit, quos I. O. MILLIVS ad h. l. (q) allegat. Quo factum est, ut in VULGATA Versione, quam uocant, textus noster sic translatus sit: *Spiritus uero uiuit propter iustitiam*; quam eius fidem etiam Germanica Romano - Catholicorum uersio sequitur: *Der Geist lebet um der Rechtfertigung willen*. Sane haec translatio, si illa auctoritas, qua comprobata est, infallibilis esset, omnino foret absque haesitatione sectanda: At salua res est. Communem lectionem, in nostris obuiam exemplaribus, tantus codicum numerus corroborat, contra quem paucorum fides nil ualet. Et plurimi ecclesiae ueteris patres a nostrae stant lectionis partibus. Nam ATHANASIVS, BASILIVS, IRENAEVS, AVGVSTINVS, TERTVLLIANVS, (r) et alii, non ζῆ, sed ζωή legerunt, et sic textum sunt interpretati. Inprimis CHRYSOSTOMI uerba, quae WELLERVS l. c. allegat, huc pertinent, utpote qui singulare momentum rei in recepta nobis lectione quaesuit, ita scribens: *Αλλὰ μὴ φοβηθῆς, νεκρωσιν ἀνάσας, ἔχεις γὰρ τὴν ὄντως ζωὴν, ἣν ἔδειξ διαδέχεται θάνατος*, sed ne timeas, mortificationem audiens, habes enim uitam reuera talem, quam nulla mors excipiet. Quibus conformia sunt, quae THEOPHYLACTVS ad h. l. obseruat: *Αὐτὴ καλῶς ζωὴ ὁπηνίκα πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἐσμὲν νεκροί*, haec proprie uita est, quando peccato mortui sumus. Concidit ergo Vulgatae testimonium, quippe cui, falso credita, infallibilis Papae auctoritas, fidem contra plurimorum Codicum manuscriptorum, patrumque Veteris ecclesiae consensum conciliare nequit.

§. XII.

(q) lectiones Velelian. et Codicem Boerner. excitauit.

(r) quos B. IAC. WELLERVS ad h. l. excitauit.

§. XII.

Apostolus uidelicet fortius solatium tristitiae ob τὸ νε-
 κρόν, quod perpetuo per omnem uitam secum gestare
 cogantur fideles, et quod τὸν θάνατον C. VII. 24. mortem
 ipsam uocauerat, propterea in moerorem abreptus, hoc lo-
 co oppositurus, ad uitam prouocat, eamque adeo insignem
 atque praestantem, ut spiritus seu anima regenerita ipsa sit
 uita. Non dicit enim: spiritus est uiuus seu uiuens, ut SY-
 RVSTRANSTULIT, nec utitur uoce ζῶν, uiuit, ut VVLGATA habet,
 sed spiritus ipsa est uita; quod sane in abstracto sic dictum,
 multo maius est, quam quod in priori hemistichio de cor-
 pore concefferat, illud esse mortuum. Sic uidelicet ex prae-
 sentia et inhabitatione Christi in fidelibus colligit Aposto-
 lus: *Etsi corpus uestrum in naturali consideratum statu omni-
 no est mortuum, seu mortem in se habet, ob naturae depraua-
 tae uitiositatem: Anima tamen uestra regenerita uitam habet
 tam eximiam, tam illustrem ac insignem, ut omnino ipsa uita
 uocanda sit, quia Christus, qui est αἰὼς τῆς ζωῆς, Io. VI, 36.
 et 48. in ipsa habitat.* At quaeritur, de quam uita hoc
 loco Apostolo sit sermo? De uita naturali hoc ab Aposto-
 lo prolatum, ac fidelibus inculcatum contra tristitiam et
 dubitationem praesidium, per se non agere, supra iam mo-
 nuimus: Nisi quis dicat, et hanc summis conflictatam cum
 miseriis, quae hominibus maxime piis uitam reddunt ad-
 modum acerbam, siquidem ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχουσιν, ex Io.
 XVI. 33. spiritu a nobis descripto, qui uita est, erigi, edul-
 corari atque confortari, sicque etiam hanc uitam hoc spi-
 ritu in summam praecipitatem angustiam quasi restitui;
 id quod omnino certissimum est, quia iste spiritus, Christi il-
 lum inhabitantis spiritu huiusque uirtute corroboratus,
 uitam miseriis submersam corroborat, atque efficit, ut fi-
 deles,

deles, ἐν τῇ θλίψει, στενοχωρίᾳ, διωγμῷ, λιμῷ, γυμνότητι, κινδύνῳ καὶ μαχαίρᾳ, ὑπερνικῶσι, διὰ τῆ ἀγαπήσαντος αὐτὸς (nempe per Christum, qui ipsos amavit, idque adeo, ut ex coelo descendit, in assumpta carne cruci adfixus, quique in ipsis habitat fidelibus) ex Rom. VIII. 35. et 37. Sed de eo in nostra u. 10. parte solatio contra tristitiam ex carne inhabitante, seu depravatione hominis haustam, primario non est sermo. At maxime indicatur uita spiritualis, quae exoritur ex intima atque arcta animae fidelium cum Deo trino, inprimisque Christo, coelesti sponso, coniunctione, unione atque communione. Patet id ex propositionis conditionalis antecedenti parte: Εἰ χρεῖος ἐν ὑμῖν. Haec enim in hac uita uera demum est uita, si Christus uiuit in nobis: Haec est uita κατ' ἐξοχήν, seu *eminenter et in excellentia* quasi sic dicta, de qua eleganter scribit GREGORIUS NAZIANZENS (s). Μία ζωὴ πρὸς τὴν ζωὴν βλέπειν, εἰς θάνατος, ἢ ἀμαρτία. Ψυχῆς γὰρ ὁλεθρὸς, *una uita est, ad uitam respicere.* (agit de spirituali et aeterna uita) *Vna mors peccatum est, est enim animae interitus.* Pertinet huc egregia similitudo, quam Saluator ipse Io. XV. u. 1. 5. sic elocutus est: Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα· ὁ μένων ἐν ἐμοί, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ, ἔσται φέρει καρπὸν πολὺν. Palmites sane, quam diu in uite sunt, eique adhaerent, uitam in se habent, atque fructus ferunt: Sed excisi atque amputati, uitam perdunt, ac fructus gignere nequeunt: Sic etiam hominis anima, si est regenerita, atque Christus per fidem eandem inhabitat, uitam habet, atque sic uiuit, ut ueros, Deo gratos, probatosque fructus proferat: At uero excissa ex hac uite coelesti per peccata ἡ ψυχὴ, est σῶμα νεκρὸν, in sensu eminentiori sic dictum. Eleganter scribit in hanc rem GREGORI-

VS

(s) T. I. Orat. XIX. p. 315. conf. ELIAE CRETENSIS METROPOL. Comment. T. II. p. 763.

VS NYSSENVVS (1): 'Επι τῆς νοεράς φύσεως ἡ πρὸς τὸ Θεὸν
 οὐκ ἐκείσε, ἡ ἀληθὴς ἐστὶ ζωὴ, in intellectuali natura coniunctio
 cum Deo uera uita est. Vno uerbo: Quod anima est no-
 stra nostro corpori, id Christus in sensu excellentiori est
 animae. Quemadmodum uero anima uitam suam, uitae-
 que uires, operari ualentes, cum corpore communicat, seu,
 ut GREGORIUS NYSSENVVS (u) loquitur: "Ἐστὶν ἡ τῆς σώ-
 ματος ἡμῶν ζωὴ, est nostri corporis uita, quam diu corpus in-
 habitat, atque arctissimo cum eodem uinculo est coniu-
 cta; eum e contrario corpus ab anima διαλύσει, seu rupto
 naturali uinculo, quo anima et corpus connectuntur, sepa-
 ratum, sit mortuum, atque in corruptionem abeat: Ita u-
 nio, coniunctio atque communio Dei et Christi cum ho-
 mine, animae regeneratae, in qua Christus cum Spiritu suo
 per fidem habitat, est uera illa, spiritualis uita, κατ' ἐξο-
 χὴν sic dicta, sine qua uita naturalis mors est uocanda.
 Vita enim haec si adest, homo uere uiuit, et anima,
 hanc uitam possidens, ita uiuit, ut ipsa sit uita: As
 uinculo unionis cum Christo rupto, anima et totus adeo
 homo cum corpore et anima in perniciem ruit, secun-
 dum Saluatoris dictum Io. XV. 6. 'Εάν μή τις μένη ἐν ἐμοὶ
 ἐβλήθῃ ἔξω, ὡς τὸ κλῆμα καὶ ἐξηρανθή. Quemadmodum ue-
 ro haec uita nos perducit ad uitam aeternam, uere rege-
 nitis et usque ad finem uitae temporalis in fide perseue-
 rantibus, certo expectandam: Ita et hanc non penitus hoc
 loco excludendam putamus, sed una comprehendi, ut ita
 Apostolus indicet: Spiritus hic est uita, non solum spiritualis
 in hoc mundo, dum uiuitis, sed quae uos etiam, si in Christo
 permanebitis, ad uitam perducet aeternam. Haec uita aeter-
 na quidem realiter a uita fidelium in fide est distincta, quia
 teste

(1) Orat. VIII. contra Eunomium T. II. p. 641.

(u) Orat. de mortuis T. III. p. 619.

teste PAVLO u. 24. h. c. in praesentia fideles τῇ ἐλπίδι tantum ἐσώθησαν, ἐλπίς δὲ βλεπομένη ἔκ ἐσιν ἐλπίς: Sed tamen certo futura est iis, qui in Christo permanent, et arcte cum fidei uita est coniuncta. Quare etiam uita fidei, ζωὴ αἰώνιος uocatur, Io. VI. 54. ὁ τρώγων με τὴν σάρκα, καὶ πίνων με τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Hoc modo in coelis haec uita in fide uere perseverantibus parata, simul innuitur.

§. XIII.

Ex dictis satis superque patet, quinam illi sint, qui spiritum hunc, qui uita est, habeant: Nempe sunt ii, in quibus Christus est, quod Apostolus in antecedenti sui conditionalis argumenti diserte indicat: *Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν.* Quamuis uero iam multa ad sensum huius propositionis explicandum sint dicta: Insuper tamen unum et alterum uenit monendum. Inprimis notandum est, Apostolum sermonem aliquoties uariare. Versu 1. h. c. VIII. dixerat de iustificatis: *οἱ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰσι.* Versu antecedente 9. his usus est uerbis: *πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν*, conf. et u. II. Versum uero 10. quem explico in praesentia, sic exorditur: *Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν.* Haec tria inter se inseparabiliter sunt connexa: Si Christus in nobis esse debet, requiritur, ut nos antea simus in Christo; i. e. uera fide eius meritum amplexi, per eius partem nobis iustitiam, simus iustificati. Tunc Christus, *qui διὰ τῆς πίστεως ἐν cordibus nostris habitat*, ex Ephes. III. 17. uenit ad nos, per hanc fidem iustificatos, atque in nobis habitat. Inde nobis acclamat Io. XV. 4. *Μένετε ἐν ἐμοί, καὶ γὰρ ἐν ὑμῖν*, conf. c. VI. u. 56. Et sponsa canit Cantic. II. 16. *וְיָשָׁב לִי וְיָשָׁב לִי* (x) Vbi uero Christus est, ibi etiam spiritus

(x) conf. Magnif. D. V. E. LOESCHERVS in *Decim. Euangel.* P. V. No. 4. p. 195. sequ. ubi luculenter, quale discrimen inter has duas loquendi formulas intercedat, ostendit.

ritus eius est. Inde scribit IOANNES I. Epist. III. 24. Ὁ
 τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτῆς, ἐν αὐτῇ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῇ. Καὶ
 ἐν τῷ γινώσκωμεν, ὅτι μένει ἐν ἡμῖν, ἐκ τῆς πνεύματος, ἧς ἡμῖν ἔδω-
 κεν. Conf. Io. XIV. 23. (γ). Inhabitat ita Christus cum Spi-
 ritu suo non solum animam, sed et corpus, uid. supra §. 9.
 idque per arctissimam unionem. Quare ipse uocatur ca-
 put, cuius membra sunt fideles ad Eph. I V. 15. ἡ κεφαλὴ ὁ
 Χριστός, conf. Coloss. I. 18. c. II. 10. Eph. V. 23. Quam in sen-
 tentiam bene PHOTIVS (z): Κεφαλὴ ἡμῶν τῶν πιστῶν, ἐστὶν
 ὁ Χριστός, ὡς συσσωμῶν, καὶ συμμετόχων αὐτῷ γεγεννημένων. *Caput*
nostrum, qui fideles sumus, est Christus, utpote qui eiusdem cor-
poris consortes et eius participes facti sumus. Ipse est uitis,
 palmites sunt fideles, ac per fidem iustificati, uti §. 12. est o-
 stensum. Vtrum uero haec Christi cum anima fideli unio
 fiat per approximationem essentiae, an tantum gratiae, quo-
 rum utrumque ego emphaticis Scripturae S. dictis motus
 adfirmo (a), pluribus euincere in praesentia non uacat:
 Sed tantum istud repeto, hos, qui ita cum Christo sunt uni-
 ti, seu in quibus Christus est, illos esse, quibus tribuitur ab
 Apostolo *Spiritus, qui est uita propter iustitiam.*

§. XIV.

Et ex his fluit fundamentum huius uitae spiritualis, qua
 fruitur spiritus regeneritorum. Nempe hoc fundamen-
 tum est Christi iustitia. Indicat istud Apostolus, quando
 addit: διὰ δικαιοσύνην. Διὰ praepositio hoc loco non formam,
 aut secundum, sed propter, et ita causam efficientem et impul-
 suam denotare, supra iam §. IV. est monitum. Quemad-
 modum

(γ) u. B. RAMBACHIVS ad h. l.

(z) apud Oecumenium p. 448.

(a) conf. D. GOTTFR. ERNEST. MÜLLERI, D. ANDR. KYNADI et
 aliorum Dissertationes de *Unione mystica*, it. B. D. VAL. VELTHEMIVS
 in *Decad. Dissp. Theologic.* p. 133. seq.

modum enim δι' αμαρτίαν, propter peccatum, corpus est mortuum: Ita διὰ δικαιοσύνην, propter iustitiam, spiritus est uita. Sed qualis intelligitur iustitia? Ad hanc quaestionem tunc respondebimus, quando prius in significationem uocis δικαιοσύνης inquisiuerimus. Vox δικαιοσύνη descendit a uerbo δικαίω. Hoc uero ex foro est depromptum, et nequaquam physicum habet significatum, ut infuso iustitiae habitu aliquem iustum efficere, aut iustitia imbuere denotaret, sed indicat *iustum aliquem pronunciare*, aut *iustum aliquem absolueret*, quicquid ogganniant Papae Romani asseclae, linguae Graecae imperiti, quos docte et solide confutauit B. CHEMNITIVS (b). Tria ab hoc uerbo descendunt Substantiua, δικαίωσις, δικαίωμα et δικαιοσύνη, inter se non confundenda. Δικαίωσις denotat iustificationem ipsam, Rom. IV. 25. ἡ γέθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν, *excitatus est* (Christus) *propter iustificationem nostram*, conf. Rom. V. 18. Δικαίωμα uero significat iuste factum, et maxime in Scriptura statutum, morem, consuetudinem, idemque est, quod Hebraeorum דִּינֵי עֲשֵׂה e. g. Hebr. IX. 1. δικαιώματα λατρείας *statuta cultus* (Diuini), conf. Rom. I. 32. c. II. 26. δικαιώματα τῶ νόμου, *statuta legis*, etc. Duobus uero locis Rom. V. 16. 18. et VIII. 4. id, propter quod aliquis iustus pronunciat, designat, idemque est, quod satisfactio (c). At uox δικαιοσύνη uarios quidem in scriptura N. T. obtinet significatus, maxime tamen de iustitia fidei, et de iustitia operum usur-

(b) in *Examine Concilii Tridentini* P. I. p. m. 236. seq. edit. in 8. mai. Francof. 1606. exscriptae, ubi et ex Graecis auctoribus et usu sanctae linguae, usum huius uocis eruit. Addantur Dissertat. DEYLINGII, B. KLAVSINGII de uoce δικαίω, it. KIRCHMAIERI de D. Pauli iurisprudentia: Eodem sensu Patres Veteris Ecclesiae explicuisse hoc uerbum, multis exemplis comprobat SVICERVS in *Thesauro* P. I. sub uoce δικαίω.

(c) Quod egregie D. VERPOORTEN in Progr. ad inaugural. WERNSDORFII filii, Gedani emissio, ostendit. Conf. SVICERVS in *Thesauro* l. c. de Patrum usu huius uocis, sub δικαίωμα.

usurpatur. Sic quando PAVLVS Rom. IV. 3. scribit: ἐλο-
γισθῆναι αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, uox δικαιοσύνη de iustitia fidei Abra-
hamiticae, seu de iustitia Redemptoris ab Abrahamo, uera
fide apprehensa, usurpatur: At quando IOANNES I. Epist.
II. 29. his utitur uerbis: ὁ ποιῶν δικαιοσύνην, de illo loqui-
tur, qui iustitiam operum, seu iusta opera, et talia, quae lex
praecipit, ex sincero peragit animo (d). Plura in hanc
rem proferre, cancelli arctiores mihi positi prohibent.

§. XV.

His praemissis, nunc ad inquirendum uocis δικαιοσύνης
sensum hoc loco, quem explico, progredior. In di-
uersas hic denuo, non Versiones tantum, sed etiam Inter-
pretes abeunt sententias. Vulgata reddidit: *Propter iusti-
ficationem*: Et sic etiam Germanica Catholicorum trans-
latio: *Vm der Rechtfertigung willen*. Nec est dubium, Pon-
tificios iustificationem hoc loco interpretari, quomodo
CONCILII TRIDENTINI Decreta eam Sess. VI. Cano-
ne XI. descripserunt: *Si quis dixerit, homines iustificari uel
sola imputatione iustitiae Christi, uel sola peccatorum remissio-
ne, exclusa gratia et charitate, quae in cordibus eorum per
Spiritus S. diffundatur, atque illis inhaereat; aut etiam gra-
tiam, qua iustificamur, esse tantum fauorem Dei, anathema
sit*; Addantur reliqui huius Sessionis Canones. Suffragan-
tur eorum Interpretes, qui hunc locum, non de imputata,
sed in nobis per Spiritum Dei effecta iustitia exponunt. Ita
ESTIUS ad h. l. p. 84. Iuxta nostram uersionem sensus est:
*Si Christus in uobis est: Tunc etsi corpus uestrum mortuum est,
propter peccatum, spiritus tamen uester, siue mens uestra uiuit
uita gratiae per iustitiam, quam in ea efficit Christi Spiritus,*

D 2

in

(d) Quomodo Patres hac uoce maxime in utrumque hunc sensum sint
usi, ostendit SVICERVS l. c. p. 910.

in uobis habitans. Sed nos repurgatis addicti sacris, brutum illud fulmen Paterculorum Trident. non metuimus: Nam 1) *δικαιοσύνη* nullibi denotat iustificationem, sed iustitiam, per quam iustificamur, et deinde, quam iustificati ostendimus, ex §. XIV. Id quod etiam ESTIVS ad h. l. agnouit, etsi ALOYSIVS NOVARINVS (e) cum aliis, *δικαιοσύνης* uersionem per *iustificationem* sancte teneat. 2) Hoc loco primario iustitiam fidei intelligi, paulo post ostendam. At uero etiam ex Reformatis et puriori addictis doctrinae Evangelicae, qui *δικαιοσύνην* notare *iustitiam*, non *iustificationem*, agnoscunt, plurimi hic *δικαιοσύνης* uocem de iustitia operum exponunt. Ex Calvinianis unum allegabo PISCATOREM ad h. l. ita: *διὰ δικαιοσύνην*, i. e. *quod attinet iustitiam, s. ratione iustitiae, ut nimirum nos impellat ad iustas piisque actiones.* Sed nec aliter fere potuit PISCATOR: Quia enim τὸ νεκρὸν per mortificationem explicuerat, non poterat in priori hemistichio praepositionem *διὰ* aliter, quam per *secundum* exponere; Alias propter peccatum ueterem hominem esse mortificatum, minus commode transulisset; Sensus enim inde ortus esset: *Vetus homo, seu peccatum uos inhabitans morti traditum est propter peccatum.* Hinc cum ui oppositorum ζῶν tantum de uitalibus actionibus explicuerit, *διὰ* pariter, *ratione* seu *secundum* iustitiam uertere debuit; et operum iustitiam intelligere. Sed tamen ex nostratibus nonnulli, non minus in hanc discesserunt sententiam, ut *δικαιοσύνην* inprimis de iustitia operum h. l. exponerent. Quam in rem unum excito B. RAMBACHIVM, qui l. c. ita: *Iustitia h. l. opponitur peccato, adeoque intelligitur sanctitas uitae, seu exercitium eius, quod sanctum est.* Sed committit errorem non leuem uir celebris, dum peccato
aliam,

(e) in Paulo expenso ad h. l. p. 46.

aliā, quam inhaerentem, iustitiam opponi non potuisse, existimat. Nonne peccato etiam opponitur iustificatio, s. absolutio a peccato? Ergo, non sequitur, ubi peccatum opponitur iustitiae, ibi iustitia legalis est intelligenda. Datur etiam iustitia euangelica, fidei imputata. Rom. IV, 5. Propter hanc, non propter illam, spiritus seu anima regenerata est uita, adeo, ut uitam perfectam in se habeat, uti iustitia Christi est perfectissima, quae tota omni credenti per fidem imputatur. Confirmo hanc sententiam ex antecedentibus ita: Illa hoc loco intelligitur iustitia, propter quam iustificatos ἐδὲν κατάκριμα tangit feritque, ex u. 1. Hanc uero iustitiam PAVLVS u. 3. 4. exponit de ea iustitia, quae τὸ ἀδύνατον τῆ νόμου, impossibile legis, seu quod nobis impossibile erat, ut implemus, nempe τὸ δίκαιωμα eius, seu satisfactionem impleuit. Sane haec tantum est iustitia Christi, quem Deus propterea ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας in mundum misit, ut loco nostri (in quibus erat ἀδένεια διὰ τῆς σαρκὸς, eam implendi) omne δίκαιωμα legis impleret, et haec est sola fidei uita. Distinguo itaque ratione uitae spiritualis inter ipsam fidei uitam, et inter uitales actiones. Fidei uita est unica Christi iustitia, uera fide apprehensa, ex dicto PAVLI Apostoli ad Gal. II. 20. Ὁ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τῆ νύξ τῆ Θεῆ, τῆ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμῆ. At uero qui uiuit, uitales edit actiones: Ita uita spiritus, iustitia Christi, per fidem apprehensa, consistens, actiones uitales ostendit, seu ut PETRVS I. Ep. II. 24. scribit: Τῇ δικαιοσύνῃ ζῇ ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενος. Primario itaque iustitiam Christi per fidem credentibus imputatam intelligo, quae fidei uita est, quanquam actiones uitales, quae a uita nequaquam possunt separari, aequae minus ac splendor a lumine, ex Matth. V. 16. remouendus est, non excludam, sed simul, attamen secundario comprehendam. In

hoc consentientem habeo B. SPENERVM (f), ita scribentem: *Was dieses vor eine Gerechtigkeit sey, sehen wir u. 3. 4. Wo derselben Grund darinnen bestehet, daß Gott seinen Sohn gesandt habe in der Gestalt des sündlichen Fleisches, etc.*

§. XVI.

Totius igitur uersiculi sensus ex datis a me obseruationibus iste est: *Si Christus in uobis est, uobiscum per fidem unitus, corpus quidem uestrum animatum ita est modo spirituali mortuum, ut mortem hanc, propter peccatum eidem inhabitans perpetuo secum habeat atque gestet: At uero anima per Spiritum Dei regenerata (in coniunctione corporis considerata) nihilo minus tam illustri modo uiuit, ut ipsa uita sit uocanda; idque propter iustitiam Christi fidei imputatam, quae per operum iustitiam nunquam non se luculenter exserere intermittit.*

SECTIO II. DOGMATICA.

CONSPECTVS.

§. 1. Institutum aperitur.	tur, differuntur, et I. Cor. VI. 17. illustratur.
§. 2. Spiritus, qui uita est propter iustitiam, describitur.	§. 8. Spiritus, qui uita est, non esse partem hominis partem, nec particulam essentiae diuinæ, sed animam regeneratam, demonstratur et I. Cor. XIV. 14. exponitur.
§. 3. Discrimen inter animam in naturali consideratam statu, et spiritu Dei regeneratam, statuitur.	§. 9. Vita, quae de hoc spiritu praedicatur, pluribus describitur.
§. 4. Ostenditur, istum Spiritum, qui uita est, non ex naturalibus dari uiribus; ad Coloss. 11. 13. explicatur.	§. 10. Quomodo haec uita uitalibus se exserat actionibus, ostenditur.
§. 5. Non immediate, sed per Verbum et Sacramenta eum producere Spiritum S. edocetur. Deuter. XXXII. 47. exponitur.	§. 11. Lucta carnis aduersus hunc spiritum exaggeratur.
§. 6. In quantum uerbi ministri ad eum aliquid conferant, exponitur.	§. 12. Arma militis Christiani traduntur.
§. 7. Nonnulla de iis, qui illum nanciscuntur, differuntur, et I. Cor. VI. 17. illustratur.	§. 13. Clausula subiungitur, quae piis uotis constat.

§. I.

(f) l. c. p. 288.

§. I.

Mente Apostoli praecipua secundum momenta in *prima Sectione* perspecta, nunc ad doctrinam de spiritu, qui uita est propter iustitiam, progredimur, eundem succincte enucleaturi; quod eo breuius fieri poterit, quo magis explicatio textus nobis iam plura ante oculos posuit.

§. II.

Spiritus, qui est uita, anima est, una cum corpore illuminati, conuersi, regenerati iustificatique hominis, et in qua Christus habitat, quae spirituali modo propter iustitiam Christi uera fide apprehensam eique imputatam uiuit, uitamque in se modo eminentiori habet, quamuis mortem, seu naturalem uitiositatem secum, quamdiu homo uiuit, circumgestet, atque in perpetua cum illa uersetur lucta, donec homo in morte ab isto malo liberetur, et anima, loco spiritualis, aeternam uitam obtineat.

§. III.

Distinguendum itaque est inter animam in statu consideratam naturali, et eandem animam, quae per Spiritus S. operationem est illuminata, conuersa, regenerata, iustificata, et ita ad uitam spiritualem producta. Illo considerata modo, ea spiritualiter est mortua, naturaliter uiuens. Nam facultates eius, intellectus et uoluntas, summam per lapsum passae sunt deprauationem ac corruptionem. Intellectus est ita obscuratus, ut ex I. Cor. II. 14. *ψυχικὸς ἄνθρωπος*, naturalis homo (quatenus tantum *ψυχὴν* habet, τὸ πνεῦμα uero ei deest) non apprehendat, quae sunt Spiritus Dei,

Dei, sed stultitia sint ipsi (a). Inde homo in statu mere naturali *σχορία* in abstracto appellatur, ad Ephes. V. 8. Voluntas autem eum omnibus animae affectibus ita est peruersa, ut omnia figmenta cogitationum sint mala ex prima infantia (יצר לב האדם רע מנעריו) ex Genes. VIII. 21. coll. cum VI. 5. (b) At uero Spiritus, qui uita est, contrarium tuetur, siquidem hic non solum intellectum habet illuminatum, sed et uoluntatem ad bonum directam atque tendentem, ac omnes affectus per Spiritum Dei, qui animam inhabitat, sunt repurgati, ita tamen, ut caro perpetuo inhabitans, sed non dominans, repugnet. Vtrumque in textu nostro indicatur: Nam non solum corpus dicitur νεκρόν, propter peccatum, sed et πνεῦμα ζωῆς, propter iustitiam; quod in sequentibus clarius atque distinctius declarabimus.

§. IV.

Spiritum, qui uita est, nemo ex naturae possidet uiribus, sed donatur ille a Spiritu S. corroboratur atque confirmatur. Naturae uires sunt σῶμα νεκρόν, corpus mortuum, propter peccatum, homini ingenitum, eumque inhabitans, ad ea, quae Spiritus Dei sunt, per se percipienda et facienda penitus inidoneae. Id quod ex textu ita comprobo: Si homo regeneritus secundum uerba Apostoli a nobis explicita, corpus, quod est mortuum, dum uiuit, secum habet, multo magis de irrogenito istud uerum est, utpote qui spiritum non habet, ex IUDAE u. 19; sed totus σῶμα est νεκρόν. Inde PAULVS Colossenses c. II. u. 13. ante conuersionem νεκρὸς fuisse scribit ἐν τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀκροβυσσίᾳ τῆς σαρκός. Per ἀκροβυστίαν non describit Apostolus statum

(a) uid. ad h. l. quae pluribus obseruauit B. WOLFFIUS, in *Curis Philolog. et Critic.*

(b) conf. Magnif. ZEIBICHIVS ad h. l.

tum Colossensium non circumcisorum, sed significat τὸ σῶμα τῶν ἀμαρτιῶν τῆς σαρκὸς ex u. II. h. c. a quo liberati erant περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ, nempe ἐν περιτομῇ τῇ Χριστῇ. Recte THEODORETUS (c) ἀκροβυστίαν τῆς σαρκὸς τὴν πονηρίαν ἐκάλεσε, διδάσκων, ὡς ἡμῖν τῇ σώματος ἀκροβυστία ἔδεν λαβῆται τοῖς ἔχουσιν, ἡ δὲ τῆς ψυχῆς καὶ σώματι λυμάνεται, καὶ ψυχῇ, *carnis praeputium appellavit uitium, docens, corporis quidem praeputium nihil damni adferre iis, qui id habent, sed animae praeputium et corpori nocere et animae* (d). Ostendit igitur Apostolus, Colossenses, et omnes homines in statu naturali consideratos, et ante conuersionem ἀκροβύτους esse, id est, uitiositate ac naturae prauitate ita submersos esse, ut omnino penitus sint sensu spiritali mortui. Quare etiam non conuersi, in quibus σῶμα τῆς ἀμαρτίας dominatur, multis Scripturae locis uocantur mortui. Ita PAULUS iis Ephes. V. 14. acclamat: Ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν. Et de Angelo Sardienfi dicitur Apoc. III. 1. Τὸ ὄνομα ἔχεις, ὅτι ζῆς, καὶ νεκρὸς ἐ. At uero si homo in statu consideratus naturali νεκρὸς, seu *mortuus* est, non potest sibi ipsi spiritum, qui uita est, ex uiribus dare naturalibus. Quemadmodum enim homo naturaliter mortuus nullas habet uires ex suo resurgendi sepulchro, sed corpus eius indies magis magisque in corruptionem abit: Ita homo non conuersus, qui spiritaliter est mortuus, nequaquam ex suis uiribus habet spiritum, qui uita est, sed Deus hominī eundem donet, necesse est. Inde et iste spiritus uocatur *nouus homo*, appellatur *noua creatura*, et opponitur τῇ σαρκί, seu ueteri hominī, aut naturae uitiositati, quam in statu naturali habemus, et quae in nos imperium exercet. Deus igitur est, Deus, inquam, trinus,

E

unus,

(c) T. III. p. 353, ad h. l.

(d) conf. SVICERVS in *Theaur.* sub uoce ἀκροβυστία, ubi de hoc animae praeputio plura Patrum loca inueniuntur.

unus, qui per Spiritum S. nobis donat spiritum, qui est uita. Proinde Deus trinus uocatur Rom. IV. 17. ζωοποιῶν τὰς ψυχὰς, et ille, qui est ἐκ νεκρῶν ζῶν, Rom. VI. 13. aut qui ζῶν est τῷ Θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, Rom. VI. 11. non ἐξ αἱμάτων, ἢ ἐκ θελήματος ἀνδρῶς, sed ἐκ Θεοῦ γεννηθεὶς, Io. I. 13. dicitur. Et cum Spiritui S. opus istud nouos creandi homines imprimis approprietur: Sane iste Spiritus hominem ex carne natum, qui caro est, in spiritum, qui uita est, regenerat, ex Io. III. 3. 5. 6. Optime igitur pii CONFESSORES nostri in Artic. II. A. C. hominem *per Spiritum S. renasci* (scil. ad spiritualem uitam) profitentur: in Artic. XIX. contendunt, *hominem naturalem non habere uim sine Spiritu S. efficiendae iustitiae Dei, seu iustitiae spiritualis*; inde Pelagianos repudiant. Id quod imprimis in *Formul. Concord.* Artic. II. elegantissime est demonstratum atque confirmatum. Videant ergo ii, qui Tridentinis Patribus adhaerent, contententibus Sess. VI. Canon. IV. reliquis, hominem ad gratiam se disponere atque praeparare, mereque passiuè se non habere, quomodo hanc falsam atque Scripturae contrariam obtineant sententiam. Minimum sunt Semipelagianizantes, ea naturae tribuentes uiribus, quae tantum sunt Spiritus S. qui spiritum in nobis, qui uita est, absque uirium nostrarum cooperatione, creat atque producit.

§. V.

Sed istud opus, istamque creationem Spiritus S. non immediate peragit, sed nobis spiritum, qui uita est, per ordinaria donat media, nempe per uerbum et sacramenta. Verbum Dei esse illud medium, quo spiritus, qui uita est, excitetur, alatur, atque corroboretur, patet ex *Mosis* uerbis, Deuter. XXXII. 47. in quibus Israelitas ita alloquitur: דְּבַר הַיְיָקִים *uerbum hoc est uita uestra*. Nam his uerbis lo-

qui-

quitur MOSES non de uita longaeua in terra Canaan, utpote quam Israelitis in sequenti hemistichio promittit, sed de uita Spiritus et de uita aeterna (e). Vitam quidem lex homini dare nequit, quia est littera mortificans, teste PAV-
 10, 2. Cor. III. 6. Et Euangelium solum est πνεῦμα ζωοποι-
 ῶν (f): Sed dum lex hominem spiritualiter mortuum, ad peccatorum agnitionem adducendo, terrendo, comminan-
 do, mortificat, sicque eundem praeparat, ut πνεῦμα seu uita spiritualis per Euangelium possit excitari, hic non ἀπλῶς est excludenda. Inde IACOBVS c. I. 21. totam Scripturam S. uocat ἔμφυτον λόγον δινόμενον τῷ τῶν ψυχῶν, uerbum insititum, quod animas possit beare (g). Et uerbum Dei Hebr. IV. 12. uocatur λόγος ζῶν καὶ ἐνεργής, quia non tantum in actu primo uitam et efficaciam in se habet, sed etiam actu secundo uiuificam uim exferit. Praeter uerbum Dei huc pertinent Sacramenta. Sic de baptismo PAVLVS ad Tit. III. 5. his utitur uerbis: ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λατρῆς παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου. Per baptismum itaque homo renascitur, non ad uitam temporalem, sed spiritualem, et saluatur. Inde cum medium esse efficax ad donandum, conseruandum, atque magis magisque confirmandum spiritum, qui uita est, inde colligimus. Addantur uerba Sal-
 E 2 uato-

(e) GROTIUS quidem etiam haec uerba de longa in terra Canaan uita exponit: At refutauit eum solide B. CALOVIUS. CLERICVS ad partes GROTII se inclinauit, sed non solum in hoc incassum laborauit, sed etiam in eo, quod דָּבָר h. l. per rem transtulit, cum tamen u. anteced. differte hoc דָּבָר uocetur כְּלִי-דְבָרֵי הַתּוֹרָה; Et uox תּוֹרָה h. l. ut alias saepius praecipue Pf. CXIX. de tota doctrina a Moſe Iſraelitis tradita, deque omnibus praeceptis tum ad legem moralem, tum caerimonialem, pertinentibus accipienda sit.

(f) conf. elegantem B. BARTHII Diss. ad hoc dictum de littera occidente Spiritu uiuificante, Argentor. 1711. habita, in qua eleganter ostendit, per litteram legem, per Spiritum uero Euangelium esse intelligendum.

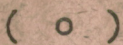
(g) conf. B. WOLFIUS in Cur. Philol. et Critic. ad h. l.

uatoris Io. III. 5. εὖν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος,
 & δύνάται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Vbi per τὸ ὕδωρ
 absque dubio intelligitur baptismus, seu lauacrum aquae,
 cum quo Spiritus S. est coniunctus, et istud lauacrum nobis
 introitum ad regnum Dei aperit. Inde Rom. VI. 4. non
 solum cum Christo per baptismum confepulti dicimur in
 mortem, sed etiam ex mortuis excitati, ut ἐν καινότητι ζωῆς
 περιπατήσωμεν. Recte scribit BASILIUS M. (h) Ὁ τὴν ζωὴν
 ἡμῶν οἰκονομῶν κύριος τὴν τοῦ βαπτίσματος ἡμῶν ἔδωκε διαθήκην,
 θανάτου τύπον καὶ ζωῆς περιέχεται, qui nobis uitam dispensat
Dominus, baptismatis pactum nobis statuit, mortis ac uitae
typum habens. Sacram Coenam excitare, alere atque con-
 firmare spiritum, qui uita est, patet ex Io. VI. 50. sequ. in
 primis 54. ὁ τρώγων με τὴν σάρκα, καὶ πίνων τὸ αἷμα με, ἔχει
 ζωὴν αἰώνιον. Nam si de spirituali fruitione corporis et san-
 guinis Christi, de qua in hoc Cap. VI. Ioanneo sermo ex-
 istit, hoc est uerum, recte inde ad fruitionem corporis et
 sanguinis Christi in S. Coena inferimus, de hac id multo
 magis uerum esse. Recte scribit AMBROSIVS (i): *Quem-*
admodum integra refectio seu nutritio corporum cibo, qui est
alimentum siccum, et potu, qui est alimentum humidum, con-
stat: Ita in Eucharistia proponitur nobis Christus ut esca, et
ut potus, nec deesse nobis quicquam putemus ad integram ali-
moniam nostram, siue nutritionem spiritualem. Ex quibus pa-
 tet, quanto opere a regia aberrant uia ANABAPTISTAE,
 ENTHUSIASTAE et FANATICI, qui suis spiritum, qui
 uita est, immediate sine ordinariis mediis promittunt, quos
 concinne refutauit B. ZELTNERVS in *Breuiario Controuers.*
cum Entusiastis et Fanaticis p. 302. sequ.

§. VI.

(h) in libr. de Spiritu S. c. XV. p. 177.

(i) l. V. de Sacram. c. 4.

§. VI.

Ad hunc spiritum excitandum, alendum atque corroborandum, in tantum conferunt uerbi ministri, in quantum sunt οἰκονόμοι τῶν μυστηρίων τῆς Θεᾶς. 1. Cor. IV. 1. et 2. Tit. I. 7. 1. Petr. IV. 15. Nempe ministerialiter gratiae media offerunt, applicant, mentibusque instillant, quae uero media uitam hanc operantur. Inde PAVLVS Gal. IV. 19. testatur, se Galatas denuo parturiuisse, ἀχρὶς ἔμελλεν γεννᾶν υἱὸς ἐν αὐτοῖς. Vis uerbi atque Sacramentorum quidem non ab ipsa idoneitate atque applicatione ministrorum dependet, sed in se efficacia sunt uitae spiritualis media: Attamen sic ordinem hunc instituit Deus, ut ipsi haec administrent, atque rite applicent. Egregie CONFESSORES nōstri Artic. V. A. C. ita: *Vt hanc fidem consequamur, institutum est ministerium docendi Euangelii, et porrigendi Sacramenta. Nam per uerbum et Sacramenta tanquam per instrumenta donatur Spiritus S. qui fidem efficit etc.* Propterea non spernendi sunt, sed ut οἰκονόμοι mediorum gratiae admittendi, et audiendi, quod contra omnis generis FANATICOS est notandum, qui spretis uerbi ministris, hoc officium cuius concedunt. u. B. ZELTNERVS l. c. p. 404. sequ.

§. VII.

De iis, qui hunc nanciscuntur Spiritum, eoque sunt exornati, iam supra Sect. I. §. 13. est actum: Nempe euictum est, spiritum, qui uita est, illis proprium existere, in quibus est Christus cum Spiritu suo, seu in quorum cordibus per fidem habitat. Inde constat, eos esse illuminatos, conuersos, regeneratos iustificatosque Dei filios, ex Gal. IV. 6. Ordo epistolae Paulinae id satis confirmat. Nam de iustificatis tantum dixerat, *eos cum Deo habere pacem*, Rom. V. 1. de iustificatis tantum adfirmauerat, *eos esse sanctifica-*

tos, c. VI. VII. de iustificatis tantum c. VIII. i. euicērat, & δὲν κατόννεμα eos tangere, quia sint in Christo Iesu; et quamuis ob peccatum adhuc habeant σῶμα νεκρὸν, tamen spiritum, s. animam eorum a Spiritu S. inhabitatam, illi, quod uitiosum fit, et mors merito appelletur, resistere atque dominari ualere. Sed de his iam supra actum est. In praesentia iam dicta uerbis Apostoli 1. Cor. VI. 17. illustrabo: Ὁ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἐν πνεύμα ἐστι. Apostolus eos, qui per fidem cum Christo sunt uniti, et quorum membra per unionem Christi membra sunt facta, a scortatione in Corinthiorum coetu admodum frequenti dehortatur, hocque utitur argumento, quia ille, qui per fidem Christo adhaereat, atque cum eo sit unitus (ὁ κολλώμενος) unus sit cum eo spiritus, id est, anima eius regenerata tam arcte cum eo sit unita, ut quasi unus existant spiritus anima eius atque Christus. Ille, qui scorto adhaeret, ἐν σῶμα, unum corpus est cum ea carnali commixtione factus; et quemadmodum eiusmodi scortum est σῶμα νεκρὸν, quia caro in illud imperium tenet: Ita etiam ille, qui ei quasi agglutinatus. Pariter, qui Christo adhaeret, unus cum eo spiritus existit, sic arcte unitus tum ratione animae, tum corporis, ut talis homo et Christus unus existant spiritus(k). Exinde igitur colligo, cum κολλώμενος τῷ Χριστῷ sit tantum iustificatus, et cum Christo per fidem unitus, τὸ πνεῦμα, seu spiritum, qui uita est, modo de regeneratis praedicari. Plura non addam, cum res per se, et

(k) Quae VITRINGA ad h. l. Obseru. S. libr. III. c. IV. p. 561. seq. de mente Kabbalistarum et Platoniorum, ad quam Apostolum alluisse credit, obseruauit, aliis examinanda trado; conf. et AMELIVS in Erörterung der schweren Schrift-Stellen P. II. p. 675. seq. Istud nero obseruo: Etti Christus et fideles sunt adeo arcte uniti, eos tamen distinctas manere personas, adeo ut unio mystica fidelium cum Christo et unio personalis in Christo recte sint distinguendae et admodum differant, conf. HOLLAZIVS in Examine P. III. p. 302. seq.

et ex superioribus, pateat; Vti non minus et animam et corpus eorum huc pertinere, Sect. I. §. IX. est ostensum.

§. VIII.

Spiritus autem ipse, qui uita est, non est tertia pars hominis, quam nonnulli tum ueterum tum recentiorum finxerunt, et operose defenderunt, uariis Scripturae locis ad pingendam hanc opinionem abusi, quos refutarunt multi (1). Scriptura de duabus tantum hominis partibus nos certiores reddit, anima et corpore, Genes. II. 7. Eccles. XII. 7. Matth. X. 28. Luc. XVI. 22. sequi. tertiam ignorat. Quando autem πνεῦμα et ψυχὴν distinguit, τὸ πνεῦμα non notat diuersam ab anima hominis partem, sed unam eandemque animam, in alium redactam statum, ac naturalis eius fuerat conditio, nempe per Spiritum S. regeneratam, atque inhabitatam, conf. Sect. I. §. X. Eorum autem, qui tres statuunt partes, sententiam ex I. Thess. V. 23. et Luc. I. 46. 47. nequaquam posse probari, pariter ex superius dictis patet. Sed nec eorum sententiam tuetur locus difficilis I. Cor. XIV. 14. ubi Paulus πνεῦμα et ὦν distinguit: τὸ πνεῦμα μὲν προσεύχεται, ὁ δὲ ὦς μὴ ἀναγινώσκων ἐστίν. Nam huius loci, qui interpretes admodum exercuit, sensum optime sic B. WOLFIUS (m) expressit: *Qui peregrina lingua orat, conscius sibi eorum est, quae ex animo in Dei gloriam profert, at non item sic loquitur, ut fructus redundet in alios, quos in perceptionem uerborum deduci oportebat.* Sic et reliqua eorum ex Scriptura desumpta cadunt argumenta. Verba autem B. LUTHERI, ad quae prouocant aduersarii (n), ita scribentis: *Die Schrift theilt den Menschen in drey Theile* etc. a B. IOACH. LANGIO,

(1) conf. praeter Systemata Dissertationes TEVNERI, WIDEBURGII, KLAVSINGII, aliorumque.

(m) in *Curis Philol. et Critic.* ad h. l. conf. HOLLAZIVS l. c. P. I. p. 447.

(n) T. I. Ienens. p. 476.

610 (o), multisque aliis luculenter sunt uindicata. Aequè minus τὸ πνεῦμα particulam essentiae diuinæ in homine indicat, quam ueteres gentium, philosophi, inprimis Pythagoraei, Platonici et Stoici (p) et recentiori aeuo uarii generis Fanatici, maxime POIRETVS et ARNOLDVS exco-gitarunt, atque defenderunt (q). Sed sic homo seipsum dei-ficat, Deoque honorem rapit, quando sibi ipsi diuinitatem adscribit (r). Loca Act. XVII. 28. 29. 2. Petr. I. 4. impiam eorum absurdamque non suffulcire sententiam, iam dudum ostenderunt Interpretes Scripturae S. et Theologi. At his non immorabimur, sed tantum repetimus, quod supra iam satis euictum est, per spiritum hunc intelligi animam rege-neratam una cum corpore, in qua Christus cum Spiritu suo habitat. Nam in regeneratione donatur homini fides sal-uifica, ut ita uiuat in fide. Gal. II. 20. Quam per fidem Dei euadit filius. Io. I. 12. coll. Gall. III. 26. Et per eandem hanc fidem habitat Christus in cordibus regeneratorum Ephes. III. 17. Gal. IV. 5. 6. Io. XIV. 23. 1. Cor. III. 16. 17. Ergo anima tantummodo ita regenerata s. cui Spiritus S. operatione sal-uifica, in regeneratione donata fuit fides, est hic spiritus, qui uita existit. Anima quidem etiam in naturali statu, et ex creatione considerata, spiritus est, Genes. II. 7. ubi uocatur נְשָׁמָה (s): Sed non est spiritus, qui uita est, (de uita loquor non naturali, sed spiritali), sed potius τὸ πνεῦμα una cum

(o) in *Mysterio Christi* P. I. Sect. I. §. 14. seq.

(p) de quibus CL. IAC. BRVCKERVS in elegantissimo opere *Historiae Philosophicae* euoluendus est.

(q) POIRETVM ex instituto refutauit B. IOACH. LANGIVS in XXIV. *Dissertationibus Anti-Poirerianis*, Halae uentilatis.

(r) u. Magnif. D. V. E. LOESCHERVS, in *Decim. Euangel.* P. I. 3. Ze-
ben No. 6. §. 2. p. 217. seq. et P. V. 30. Zeben No. I. p. 289. seq.
GOTTFR. ARNOLDVS in *Theol. Myst.* c. VI. p. 149. diserte: Ich
sage, daß aus einem Christlichen Menschen, ein Gott werde.

(s) Discrimen inter נְשָׁמָה et רִיחַ ex mente Rabbiorum u. apud VI-
TRINGAM *Obseru.* S. T. I. l. III. c. IV. p. 549.

cum corpore est uocanda, siquidem per lapsum protopla-
storum, quo et nos gloria hac in creatione donata cecidi-
mus, Rom. V. 12. uitam in sensu eminentiori talem perdidit.
Ita spiritus quidem est ex Eccles. XII. 7. coll. Prou. XX. 27.
sed sensu spirituali mortuus. At a Spiritu S. per uerbum
et sacramenta in alium redacta statum est spiritus uere ui-
uens, non uita tantum naturali, sed uere spirituali, ita ut
et corpus simul hac uita fruatur, et, quando anima hoc sen-
su spiritus uocatur, una indicetur.

§. IX.

Ipsa autem uita, quae de spiritu regenerato praedicatur, est
uita illa spiritualis, ex qua homines, antea secundum na-
turalem post lapsum considerati statum in peccatis mortui,
fide, per operationem Spiritus S. in ipsis producta, uiuifica-
ti in regno uiuunt gratiae, et quasi palmites Christo, uiti
frugiferae per fidem insiti, fructus ferunt, seu uitales edunt
operationes, quibus testantur, se uere nunc uiuere, atque
uiribus peccata et iniquitates τοῖς νεκροῖς competentes, fugi-
endi; contra illa, quae Deus praecepit, quaeque eidem pla-
cent, peragendi, quamuis carnis in ipsis permanentes illece-
brae admodum repugnent, esse instructos. Quemadmo-
dum itaque iam supra Sect. I. §. XV. curatius inter ipsam fi-
dei uitam et uitales eiusdem actiones discrimen statui: Ita
et hanc distinctionem hoc loco repeto, eamque hic insuper
paucis explicare est animus. Vita uidelicet ipsa spiritualis,
quae et gratiae et fidei uocatur uita, ad caput illud doctri-
nae Christianae de *Iustificatione* pertinet, eiusque punctum
constituit praecipuum. Nempe iustitia Saluatoris, per
quam hominum omnium peccata in se suscepta legem per-
fecte implendo, et acerbissimam patiendō mortem expiare,
et infinitae Dei iustitiae peccatis hominum laesae, plenarie
satisfacere uoluit, est uita fidei, eam efficit, et est unicū
eius fundamentum, adeo, ut hac remota, homo sit σῶμα νε-

F

κρόν,

χρόν, hacque praesente, seu uera fidei fiducia apprehensa,
 uera adfit uita spiritualis. Inde PAVLVS in textu nostro
 diserite scripserat, animam uera exornatam fide, esse ipsam
 uitam, seu certe uiuere, et praesentissimam in se continere
 uitam propter iustitiam Christi fidei imputatam, quae effi-
 ciat spirituales hanc uitam, ipsamque constituat. Si enim
 haec Christi iustitia uera apprehenditur fide, omnia homini
 remittuntur peccata, in filium Dei recipitur, sicque in regno
 uiuit gratiae, ut mors naturae ipsi immanens, hanc tantum
 uitam oppugnet, sed nil ei noceat, quamdiu uidelicet homo
 in Christo Iesu maneat, Rom. VIII. 1. Inde PAVLVS hanc
 uitam a fide, qua Christi meritum amplexus sit, deriuat, di-
 citque: *Christum in se uiuere; se enim uiuere in fide filii Dei,*
qui se ipsum pro nobis tradiderit, Gal. II. 20. Et ad Coloss. II.
 13. scribit, Deum nos cum Christo ζωοποιῆσαι, uiuificasse,
 χαρισάμενον ὑμῖν πάντα τὰ παραπτώματα. Ex quo intelli-
 gitur, quare haec uita spiritualis ζωὴ τῆ Θεᾶ appelletur, Eph.
 IV. 18. quia Deus nos cum Christo conuiuificat. Ergo ii,
 qui extra Christum sunt, ab hac uita sunt ἀποτρωμένοι: Qui
 uero in Christo sunt, ad hanc uitam cum Christo sunt con-
 uiuificati. Pertinet huc Apocal. XX. 4. Quia enim hoc lo-
 co, ut recte obseruauit B. WERNSDORFFIVS (t), τὸ ζῆν et
 βασιλεύειν μετὰ Χριστοῦ ad primam refertur resurrectionem ex
 u. 5. et morti secundae opponitur, omnino τὸ ζῆν de uita
 fidei s. spirituali est explicandum. Inprimis huc refero ad
 Gal. V. 25. εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ σοιχῶμεν. In hoc sane
 loco Apostolus accurate τὸ ζῆν πνεύματι, uitam spirituales
 ἀπὸ τῆ σοιχεῖν πνεύματι, seu uitalibus distinguit actionibus.
 Nam ζῆν πνεύματι est illud ζῆν καὶ πιστεύειν, id est ζώντας πιστεύειν,
 seu uiuam habere fidem, de qua loquitur Saluator. Io. X.
 26. Vno uerbo: Quod supra dixi, Christus fide apprehensus
 cum sua iustitia, est uita fidelium, uti anima uitam efficit et
 con-

(t) in Diss. de Morte et Vita Fidelium cum Christo ex Rom. VI. 8. §. 12.

constituit corporis. Hac praesente et cum corpore coniuncta, seu *in homine existente*, Act. XX. 10. homo uiuit naturaliter: Et Christo in anima existente, eamque inhabitante, homo uiuit spiritualiter, seu Christo συζῇ, Rom. VI. 8.

§. X.

Vita autem haec spiritualis, quam in iustificatione accepit homo, non est otiosa, sed uitales ostendit actiones, seque per eas exserit. Recte scribit B. LUTHERVS (u): *Geist ist, der inwendig und auswendig lebet und wücket, das zu dem Geist und zukünftigen Leben dienet*. Sane id natura fidei uiuae requirit, seu per quam uiuunt spiritualiter uiuentes, utpote quae semper est operosa. Pariter egregie B. LUTHERVS paulo ante l. c. *O es ist ein lebendig, geschäftig, thätig, mächtig Ding um den Glauben! daß unmöglich ist, daß er nicht solte ohn Unterlaß Gutes wücken. Er fraget auch nicht, ob gute Wercke zu thun sind, sondern ehe man fraget, hat er sie gethan, und ist immer im Thun*. Idem hoc est, quod PAVLVS scribit ad Gal. V. 6. *πίσις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη* (x), *fides per charitatem est operosa*; Vbi ἀγάπην complexum omnium denotat uirtutum, quas fides operatur atque producit. Et quomodo Christus cum Spiritu suo, qui in cordibus fidelium habitat, otiosus esse posset? Sane iste Spiritus Dei filios ad uitales, sanctasque impellit actiones. Ii, qui spiritum habent, qui uita est, πνεύματι Θεῷ (qui illum inhabitat) ὄντων, ex Rom. VIII. 14. Ad quidnam? Ad fructus fidei uiuae, quae in iustificatione uitam accepit, internos et externos. Vitales has actiones PAVLVS post textum nostrum egregie a u. 12. ff. descripsit: Ostendit enim, sic spiritu uiuentes omnino τὸ κατὰ σάρκα ζῆν, s. *uitam secundum carnem*, debere fugere ex u. 12; eorum esse τὸ τὰς προαίτας

F 2

T 2

(u) in aurea Praefat. Epistolae ad Romanos praemissa.

(x) Vox ἐνεργουμένη nequaquam cum BELLARMINO passiuè est explicanda, quasi fides ab amore uitam acciperet, sed actiue. u. B. BALDVINVS ad h. l. qui illum solide refutauit.

τῷ σώματι θανάτῳ, *actiones corporis* (scil. τῷ νεκρῷ) *mortificare* ex u. 13. et tandem eos, si uel maxime filii essent Dei, ductum Spiritus Dei ad optimas sequi debere actiones, ex u. 14. Et haec duo, uitiorum nempe, seu carnalium actionum fuga, et studium omnium uirtutum iis, qui spiritum nacti sunt, qui uita est, omnino incumbunt. Moriendum uidelicet est carni, et iustitiae uiuendum. Publice BERNHARDVS (y): *Bona mors, si moriaris peccato, ut iustitiae uiuas.* Id quod PAVLVS Rom. XII. 9. ita expressit: Ἀποσυνγίντες τὸ πονηρὸν καλλώμενοι τῷ ἀγαθῷ. Vitales intelliguntur illae actiones, quae iis, qui spiritu uiuunt, competunt omnibus: Τῷ νεκρῷ uidelicet mortificato ea sectantur, ad quae Spiritus Dei ipsos impellit.

§. XI.

Sed sine lucta, sine uehementiori certamine id fieri nequit: Τὸ νεκρὸν enim, summo repugnat opere. Id quod PAVLVS admodum deplorauit Rom. VII. 14. sequi. Haec est illa pugna, illaque militia, quae Christo addictos, dum in hoc uiuunt mundo, exercet atque delassat, in qua uidelicet τὸ νεκρὸν, quod a lapsu originem trahit, quodque ipsis inest et immanet, et alias *uetus* dicitur *homo*, semper spiritui, quem in regeneratione acceperunt fideles, seu *nouo homini* repugnat. Id est quod PETRVS I. Ep. II. u. 11. in animum iis reuocat, adfirmans, τὰς ἐπιθυμίας σαρκινὰς στρατεύεσθαι κατὰ τῆς ψυχῆς: Et IACOBVS c. IV. 1. hostem, cum quo pugnat spiritus, qui uita est, uocat τὰς ἡδονὰς στρατευομένας ἐν τοῖς μέλεσι conf. Gal. V. 17. 24. 25. Inde AVGVSTINVS (z): *Nullum sine bello intestino diem ducis;* Et CHRYSOSTOMVS (a): Ἀγὼν ἐστὶν ὁ παρὼν χρόνος, πόλεμος ἐστὶ καὶ μάχη. Nec repugnat PAVLVS, quando ad Ephes. VI. 12. scribit, quod lucta Christianorum non sit πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ad-

uersus

(y) Epistola CV.

(z) adu. Iul. libr. IV. c. XVI.

(a) Orat. XV. in Acta.

uerfus sanguinem et carnem. Nam per sanguinem et carnem minus recte hoc loco intelligitur a quibuldam corrupta natura. Potius haec loquendi forma periphrastice hominem describit, ut Matth. XVI. 17. Hebr. II. 14. Mens Apostoli est: Pugna nobis non est aduersus homines, qui facilius uinci possunt, quia sunt *ἀντα γὰρ σαρκί*, sed aduersus spiritus seu daemones malos. Ex quibus patet, Christianorum hostes non esse unius generis, sed stare aduersus ipsos in acie, diabolus mundumque. At inprimis in corpore habent atque in sinu fouent hostem, ipsis nimis aduersum atque repugnantem, nempe τὸ νεκρὸν, quod ipsis maiori robore resistit, atque eo periculosior hostis est, quia est internus. Inde toties repetitae Spiritus S. ad fortitudinem in Scriptura S. adhortationes.

§. XII.

Nec enim desperandum est militi Christiano in hac pugna: Fortibus instructus est armis, maximisque praesidiis circummunitus (b). In his primo loco ponendus est *θώραξ τῆς δικαιοσύνης*, ex Eph. VI. 14. aut *θώραξ τῆς πίστεως*, ex u. 16. Nam eadem arma aduersus internum, quae aduersus externos usurpant hostes, Christiani. Iam allegatum uero telum Apostolus etiam in textu nostro militi in acie stanti aduersus τὸ νεκρὸν et tristitiam inde ortam commendat. Ita quasi fideles alloquitur: Si in acie statis aduersus τὸ νεκρὸν δι' ἀμαρτίαν, si tristitia inde orta uos angit, ne desperetis, sed iustitia Christi uera fide apprehensa nitamini; Quo palladio muniti inexpugnabiles eritis. Et paulo post textum nostrum ipsis maxime internum aduersus hostem Spiritus S. ductum et interius testimonium, spiritui fidelium datum, ut tutissima commendat praesidia, maxime u. 16. his usus uerbis: *Αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ*. Contendit, quam-

(b) Eleganter haec descripsit Doctissimus Anglus Io. ARROWSMITH in libro: *Tactica sacra, seu de milite spirituali Euguante, Vincente et Triumpante*, Amstelod. MDC C. euulgata.

quamuis Christiani fortiores sentiant interni hostis insultus, iis tamen animo non esse deficiendum, quia animae ipsorum regeneratae insit Spiritus Dei, qui hac in lucta constitutis i-
 p̄s testimonium perhibeat, ipsos Dei esse filios. Cesset
 proinde omnis ob τὸ νεκρὸν tristitia. Iustitia Christi uera fi-
 de apprehensa, ductu Spiritus S. ex testimonio eius, cordi-
 bus, de statu filiorum Dei perhibito, illud potest uinci at-
 que suppressi. Bene THEODORETUS (c) Ὅπλα ἔχομεν,
 τὰ πνεύματος τὰ χαρίσματα, δι' ὧν νικῶμεθα, καὶ τὰς
 ἀντιτείνοντας ὑποτάττομεν τῷ Δεσπότη, *habemus arma, dona Spi-
 ritus, per quae uictores euadimus, et eos, qui resistunt, Domi-
 no subiicimus. Plura non addam.*

§. XIII.

Faxit Numen, ut ii, qui Christo nomen dederunt, sic pu-
 gnent, ut uincant atque triumphant! Absit, ut τὸ νεκρὸν
 δι' ἀμαρτίαν in plurimis dominetur, ut potius praecipua eo-
 rum pars (si non omnes,) spiritu, qui uita est, propter iu-
 stitiam sint exornati, quo hac muniti armatura, omnes sa-
 tanae, mundi, et carnis insultus repellant, fugent, atque pro-
 sternant, ac tandem coronas ob uictoriam ab hostibus re-
 portatam in coelo gestantes, in aeternum triumphant! Et
 cum in ecclesia militante unum insuper, pugnae genus
 praeter tria illa sit residuum, quod coetus sacri doctoribus
 inprimis est fuscipiendum, utpote quibus in aciē contra ue-
 ritatis aduersarios est standum, in uotis habeo, ut coetui
 puriori tales ne desint heroēs, qui fortissimo praediti ani-
 mo, hocce certamen strenue adeant, fortiter continuent, a-
 nimose depugnent, ac ueritatis regnum tuentes, non nisi
 uictores inde discedant! Puriori atque ab omnibus repurga-
 to erroribus adsit Numen coetui, huncque in ueritate
 conseruet sua, quia uerbum ipsius est ueritas!

(c) ad 2 Corinth. X. 4.

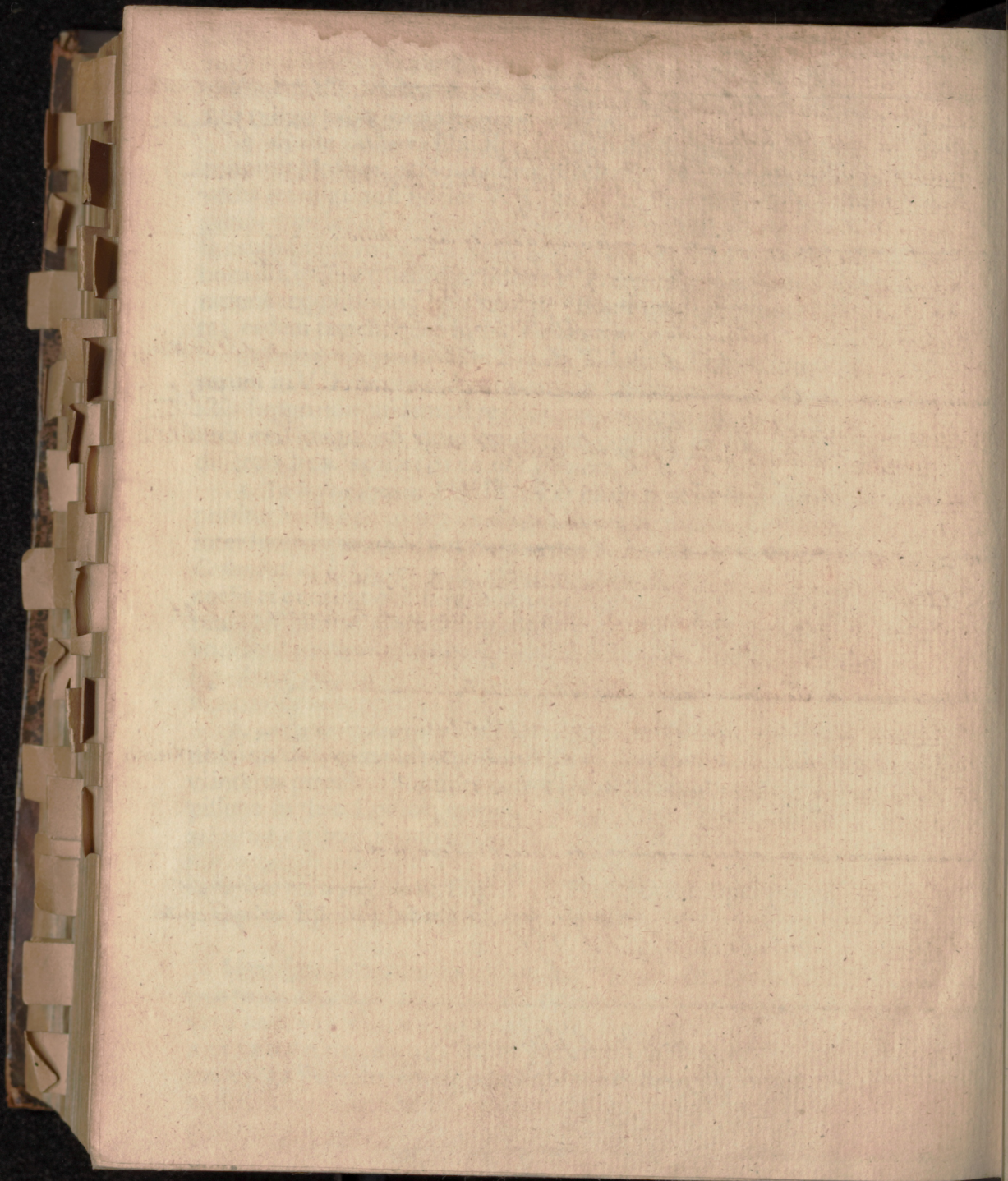

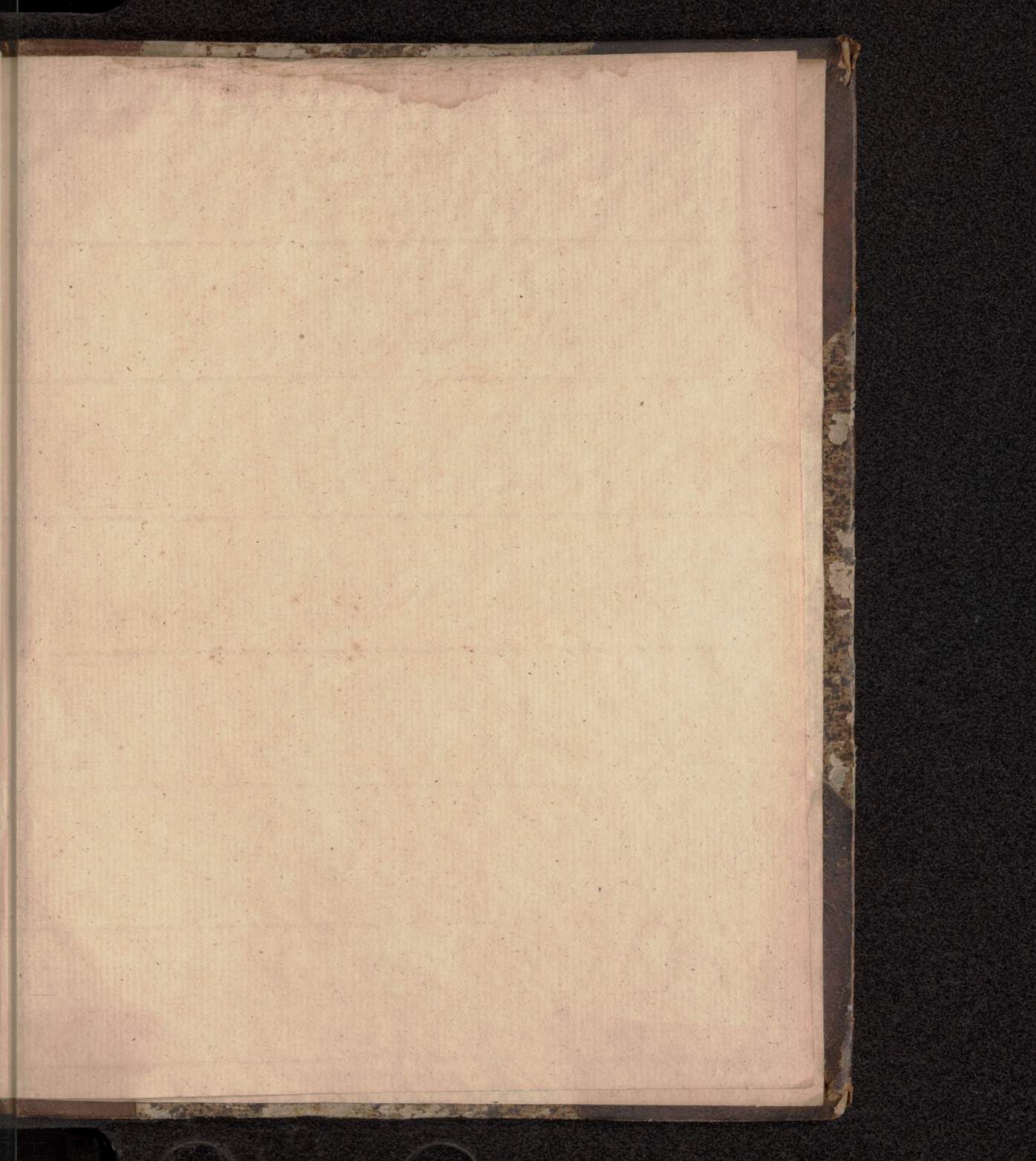
+ qui iuxta eius laetam gratiam
Admanno detrayit. nua

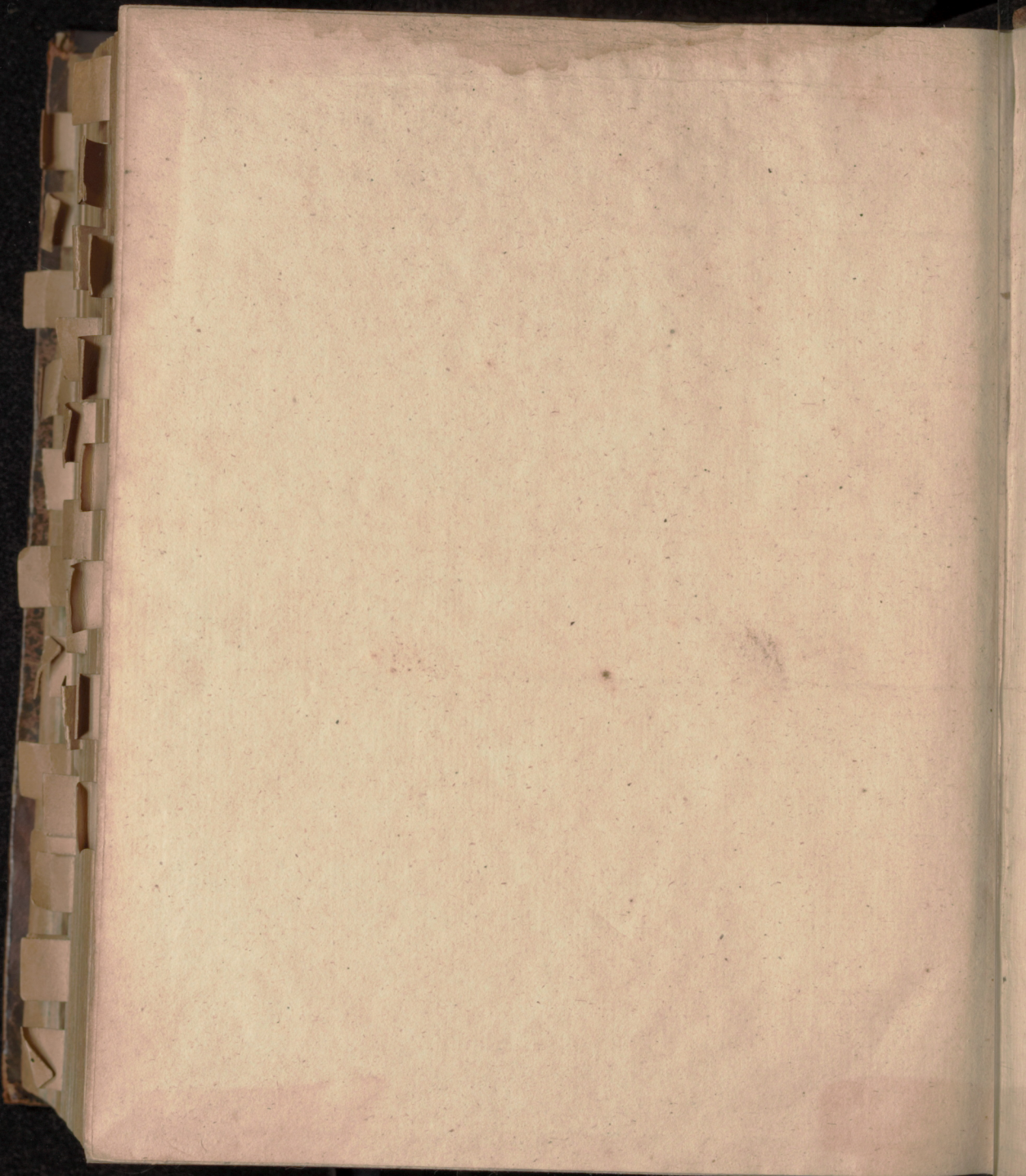
Index.

1. Genius Harmonia Perfectionum sanctissimi Servatoris, Iesu Christi.
2. L.D. (sub quibus literis lateb. Engelhardus) Duccinator Romanus ex hist. Pasf. dom. expulso.
3. Genius de hunc Vita & Necis tempore mortis Servatores ap. Iud. non amplius superstiti.
4. Gerdesius de Synagoga Libertinorum, ad Act. II. 9.
5. Bahrst Vindicta dicti classici Act. XXII. (Vid. Tom. II. ad Bill. I. T. ad hanc * notum.)
6. Esque de Naufragio Paulino, ad Act. XXVIII. 41.
7. Stranzius de Spiritu qui vita est propter iustitiam ex Rom. VIII. 10.
* Hofmannus de Variis modis transitum ad Aethenorum sacra excausandi.
** Bauer de Aenigmate Propheta Zachariae Cap. IX. 17.
8. Wlckens Specimen Antiquitatum Corinthiacarum selectarum.
9. Fischerius de Articulis fidei Christianae fundamentalibus & non fundam.: secus. C. I. Cor. III. 10/11.
10. Wezel de Finali ad Deum Tricium Pauli voto II Corinth. XIII. 13. (hoc 4/9m)
11. Heisen de Barbaro & Scythia. Col. III. 11. (p. T. II. ad Bill. V. T. ad)
12. Hebenstreit de Christo, quod, & quo sensu, Veritas sit. Secus. C. I. Tim. III. 10.
13. Huthius de Morte Redemptoris in ligno. I. Petr. II. 24.
14. Nonnen de Peccato ad Mortem, de quo I. Joh. V. 16. 17.
15. Anonymus de Peccato ad Mortem, seu in Spiritum S. ex I. Joh. V. 16.
16. Heffer Sanctificans & qui sanctificantur quopereis. ex Hebr. II. 11.
17. Passius in Verba sacra Hebr. VIII. 4.: Si Christus esset in terra, profecto sacerdos non esset.
18. Baumgarten Examen variantium lectionum in Ep. Iacobi Arianum.
19. Wehsterus de Sapientia coelesti Theologum ornante: ad Iac. III. 17.
20. Petrolidus de Mutua peccatorum confessione Iac. V. 16.
21. Genius de Unctione aegrotorum precibus juncta & mutua offensionum confessione h. c. ad Iac. V. 14. 15. 16.
22. Paldamus de Corpore Christi mystico, ad Apoc. I. 14-16.
23. Stegch de Angelo Ecclesiae Thyatirenae, ad Apoc. II. 18.
24. Cartau de Christi consilio Laodicensibus dato, ad Apoc. III. 18.
25. ab Homeslen in Epistolam apocalypticam ad Angelum ecclesiae Philadelphensis.
26. Nonnen de Hierosolyma coelesti, sive sponsa Agni, particulari beatorum in coelis societate.
27. Nazzius de Miraculis Christi typicis.
28. Nonnen Observationes quaedam de Demoniacois, quorum in N. T. fit mentio.
29. Passius de Apostolo Paulo.
30. Gotterus de Obscuritate Epistolae Pauli falsis tributa.
31. Donatus de Potestate singulari vocis Andrias in Scriptura S. N. T.

∞.

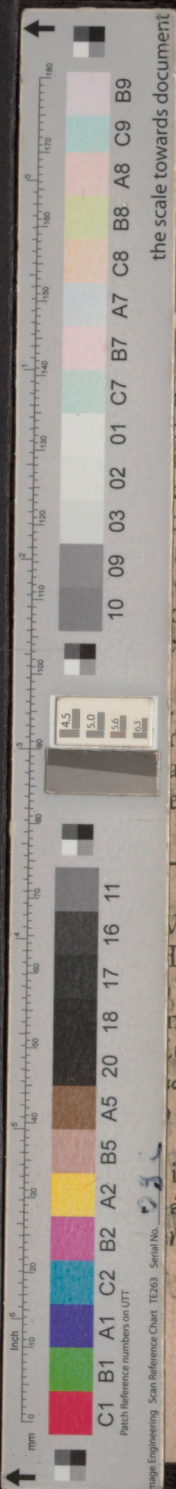

the scale towards document

SS (ss) SS

22

gi, quo etiam eorum cœcitas removeamus additum statim Servatoris scopum unge oculos tuos, *ἡν̄α βλέπῃς*. Vifus hic mentis oculorum cognitionem. Laorâ cœci erant, adhortatur Dominus, n, eoque oculos inungant in expectam ac perfecte clarum iterum adipiscenm illis iterum restituere posset vifum oientium pectora luce sapientiæ illuminatatem contemplandam oculi cordis apem quis ad talia beneficia largienda magisotentior? quam Christus Dominus nom est, qui discussâ omni caligine, cominis mentes nostras imbuat. Vidius hac de re agens l. c. p. 842. Cl. Nunc nil superest, quem ut nostradesinat voto, ut post deperditi ac miaodicenæ status implementum, omniañsiliu hoc suave Domini sequantur, a à Christo emant, & possessione eoeternam ipsorum salutem gaudeant. Tantum.

Emendandum.

VII. Ubi sententiam Duportii viri græcissimi quidem amplectimur, sed post acexamen relinquimus, cum contrariumntes græci Historiographi.

uterpe, seu Lib. Secundo p. 119. Cap. *οἱ δὲ εἰρίνεα ἑμάτια λευκὰ ἐπαναβλήδον φορέοντες* (vestes lineas) candidas ferunt togas (ami-

ibidem: *Οὐδὲ γὰρ τῶν ἐργῶν μετέειρینهοισι ἑμασι θαφθήναι*. Neque enim harucipem, lanceis indutum vestibus sepeliri re-

Rursum